

UIT

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

UIT- Norges Arktiske Universitet

Institutt for lærerutdanning og pedagogikk

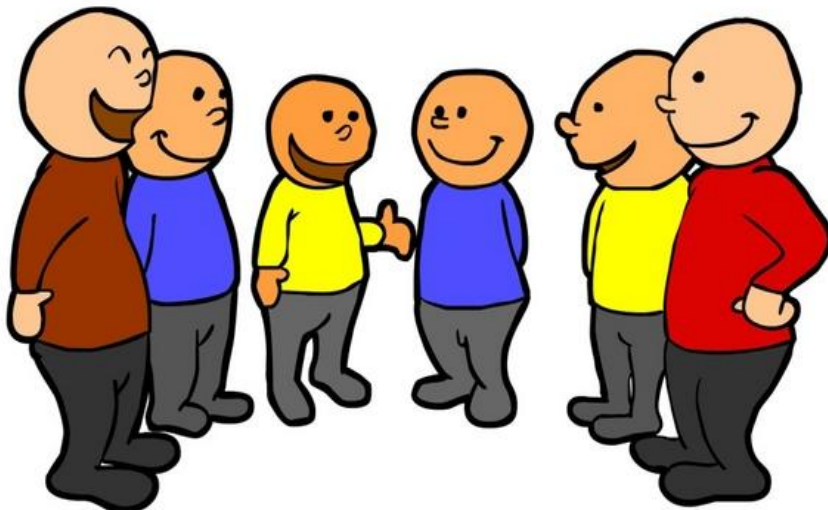
Samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom

- En kvalitativ studie av hva fagpersoner forteller om planlegging, gjennomføring og effekt av samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom

Øyvind Jensen

Masteroppgave i spesialpedagogikk og tilpasset opplæring

Juli 2014

Forord

Først vil jeg takke alle informantene som stilte til intervju. Jeg vil også takke veileder, Signhild Skogdal samt kollega Tonje C. Hansen som både var informant i prøveintervjuet og korrekturleser.

Å skrive en masteroppgave om samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom har gitt meg en økt forståelse både om Aspergers syndrom og om hvordan samtalegrupper blir og bør gjennomføres.

Jeg vil også takke nettverket «Nasjonalt fagutviklingsnettverk om psykoedukative grupper for personer med Aspergers syndrom» og dets leder Kari Steindal, for hjelp til å finne informanter

En fremmed i verden

Jeg går
Her i verden
Er en av mange

Jeg ser ikke annerledes ut,
Du tror kanskje at jeg er som deg
At jeg er en av de andre

Men det er jeg ikke
Jeg tenker annerledes,
Oppfører meg annerledes
Klarer ikke alt de andre klarer

Jeg møtte en dag
Flere som var som meg
Vi kunne forstå hverandre
Forskjellene var som
Forskjellene mellom
Alle Mennesker

Jeg er smart
Men må lære mye
Av det som de fleste
Allerede kan

Det som andre mener er normalt
Kan virke så fremmed for meg
Kan være så vanskelig å forstå

Jeg er som en fremmed i verden...

(Fra "Annerledes" - En samling tekster av barn, unge og voksne med autismspekterlidelser)

Innhold

1. Innledning	1
1.1 Bakgrunn	1
1.2 Mål med oppgaven	2
1.3 Problemstilling	3
1.4 Oppgavens oppbygging	5
1.5 Avgrensning	6
1.6 Begrepsavklaring	8
2. Teori	9
2.1 Innledning	9
2.2 Aspergers syndrom	10
2.2.1 Årsak og forklaringsmodeller	13
2.2.2 Diagnosens historie og fremtid.	14
2.2.3 Tilleggsversker	16
2.2.4 Stress.....	16
2.2.5 Tiltak og oppfølging.....	17
2.3 Samtalegruppe	18
2.3.1 Kommunikasjon.....	18
2.3.2 Kommunikative ferdigheter.....	20
2.3.3 Psykoedukasjon.....	23
2.3.4 Gruppeveiledning.....	24
2.3.5 Veiledningsstrategier og -verktøy.....	29
2.3.6 Rammer	30
2.4 Effekt	31

3. Metode.....	33
3.1 Innledning	33
3.2 Forskningsdesign	33
3.3 Vitenskapelig ståsted.....	34
3.4 Hermeneutikk og fenomenologi.....	35
3.5 Valg og beskrivelse av metode.....	35
3.6 Utvalg.....	36
3.7 Intervjuet.....	37
3.7.1 Informasjon til informantene i forkant av intervjuet.....	37
3.7.2 Intervjuguide	38
3.7.3 Prøveintervju.....	38
3.8 Gjennomføring av intervju.....	39
3.9 Validitet, reliabilitet og etikk.....	40
3.9.1 Validitet.....	40
3.9.2 Reliabilitet.....	40
3.9.3 Etikk	41
3.10 Analysemetoden.....	41
4. Analyse	45
4.1 Planlegging	45
4.1.1 Behov for forberedelse	45
4.1.2 Rammer	47
4.2 Gjennomføring.....	50
4.2.1 Lederens rolle	50
4.2.2 Kommunikasjon.....	52
4.2.3 Veiledningsstrategier og -verktøy.....	54

4.3 Effekt	57
4.3.1 <i>Mål med samtalegruppene</i>	<i>57</i>
4.3.2 <i>Hva forteller lederne om effekt og nytteverdi</i>	<i>59</i>
5. Drøfting	62
5.1 Planlegging	62
5.1.1 <i>Behov for forberedelse</i>	<i>62</i>
5.1.2 <i>Rammer</i>	<i>63</i>
5.2 Gjennomføring.....	65
5.2.1 <i>Lederens rolle</i>	<i>65</i>
5.2.2 <i>Kommunikasjon.....</i>	<i>66</i>
5.2.3 <i>Veiledningsstrategier og -verktøy</i>	<i>68</i>
5.3 Effekt	69
5.3.1 <i>Mål med samtalegruppene</i>	<i>69</i>
5.3.2 <i>Effekt og nytteverdi</i>	<i>71</i>
6. Konklusjon.....	73
6.1 Planlegging	74
6.2 Gjennomføring.....	75
6.3 Effekt	76
6.4 Avslutning	77
Referanser.....	78
Vedlegg	81

1. Innledning

Målet med denne masteroppgaven er å belyse hvordan samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom planlegges og gjennomføres samt hvilken effekt de kan ha. Og om mulig, også utforme noen retningslinjer for gjennomføring av samtalegrupper.

1.1 Bakgrunn

Bakgrunnen for valg av dette temaet er todelt. Den ene siden er knyttet til at jeg, gjennom min jobb i en habiliteringsavdeling, ble kjent med at «samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom» finnes i mange deler av landet. Dette var et tilbud som både min avdeling og jeg ønsket å etablere.

Sentralt for personer med Aspergers syndrom er en mangelfull forståelse for hva andre er interessert i, hva de pleier å gjøre og hvordan forholde seg i vanlige sosiale situasjoner. Sosiale normer, holdninger og ikke-uttalte regler for sosialt samspill er spesielt vanskelige. Vansker knyttet til organisering av gjøremål, planlegging, prioritering, samt å ta initiativ og forstå andres initiativ er også knyttet til diagnosen (Steindal, 2012).

Beskrivelse av de sosiale vanskene knyttet til Aspergers syndrom danner et bilde av personer som kan oppleve det som svært utfordrende å delta i samtalegrupper. Likevel har fenomenet samtalegrupper bredt om seg i Norge.

Et ønske om å forstå hvilke positive effekter samtalegrupper kan ha, når det å delta i en gruppe fremstår som svært utfordrende, representerer den andre siden av min begrunnelse for valg av tema.

I prosessen med å etablere samtalegrupper stilte jeg meg mange spørsmål i henhold til hvordan dette bør gjennomføres; hva er samtalegruppe? Er det behov for spesielle tilrettelegginger? Hvordan skal kommunikasjonen være i samtalegruppen og hva er rollen til den som leder gruppen?

I mine refleksjoner rundt samtalegruppe for personer med Aspergers syndrom falt tankene umiddelbart tilbake på de to første punktene i *Lorna Wings triade*, som beskriver autismespekterforsyrrelser: "... Utpreget funksjonsnedsettelse innenfor minst to av de tre områdene 1) gjensidig sosialt samspill, 2) gjensidig verbal og nonverbal kommunikasjon ..." (Gillberg, 1998, s. 25).

Valg av tema er knyttet til et ønske om å forstå hvordan er det å ha vansker med sosialt samspill, samt om verbal og nonverbal kommunikasjon er forenelig med å delta i en gruppe hvor samspill og samtalen er satt i fokus? Hvordan kan man planlegge og lede en slik gruppe? Hva skal til for å få gruppen til å fungere? Denne oppgaven har fokus på planlegging, gjennomføring og effekt av samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom. Jeg har derfor valgt å rette studien mot hva de som er ansvarlig for dette selv forteller om temaet.

1.2 Mål med oppgaven

Det er svært usikre tall knyttet til forekomst av autisme og Aspergers syndrom. En metastudie gjennomført av Fombonne (2009), basert på 42 studier i tidsrommet 1996- 2003, viser en forekomst på mellom 0,7 per 10 000 til 72,6 per 10 000. Gjennomsnittsraten var 16,2 per 10 000. Aspergers syndrom er i denne metastudien gitt et usikkert estimat på 2,6 per 10 000 (Fombonne, 2009). Fombonne viser til en stor usikkerhet knyttet til hvor mange som har Aspergers syndrom og autisme. Man kan likevel se at forekomsten av diagnosene øker. Spesielt innen området autisme uten kognitiv svikt (Sponheim, 2011). Det er rimelig å anta at denne økningen skyldes økt bevissthet om diagnosene og økt diagnostisering av personer i det mildere symptomspeskeret av diagnosene (Oslo universitetssykehus, u.å).

I takt med en økende forekomst har samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom blitt etablert i nesten hele landet. Når man tar diagnosekriteriene og beskrivelser av vansker knyttet til Aspergers syndrom i betraktning, er det tydelig at å delta i samtalegrupper, med den sosiale interaksjonen dette medfører, kan være vanskelig. Dette medfører at det kanskje er behov for ytterligere planlegging tilrettelegging og muligens en annerledes gjennomføring av samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom enn for samtalegrupper ellers.

Det finnes en del artikler og masteroppgaver om temaet samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom, blant annet Bjørg Nesets mastergrad ”På samme planet”, og rapport nr 2, 2012 fra Autismeenheten. Disse omhandler i liten grad fagpersonens oppgaver og rolle.

Hensikten med denne oppgaven er å videre belyse temaet fra en side som kan bidra til økt kunnskap om hvordan og hvorfor etablere og gjennomføre samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom.

Attwood (2007) og Gillberg (1998) beskriver vansker med kommunikasjon og sosialt samspill. Dette omfatter også hvordan man kan imøtekomme disse vanskene ved å tilrettelegge egen kommunikasjon. Det er også beskrevet at personer med Aspergers syndrom kan ha stor glede av å treffe andre med samme diagnose (Attwood, 2007; Gillberg, 1998). Det fremkommer forøvrig lite faglitteratur knyttet til sosialt samspill og kommunikasjon i grupper hvor personer med Aspergers møter andre som også har Aspergers syndrom. Det er også gjort lite forskning på effekten av samtalegrupper (Neset, 2011). Målet med denne oppgaven er å få mer informasjon om hva lederne for samtalegrupper forteller om planlegging, gjennomføring og effekt av samtalegrupper, og å belyse dette ved å drøfte teori om Aspergers syndrom og tema knyttet til samtalegruppe.

1.3 Problemstilling

Temaet for denne oppgaven har vært klart siden jeg startet studiet for snart 3 år siden. Hvordan det skulle formuleres i en konkret problemstilling har endret seg i løpet av prosessen som ledet frem til intervju og masteroppgave.

En økende forekomst av Aspergers syndrom og et økende behov for en mer effektiv oppfølging for de som får diagnosen var del av begrunnelsen for valg av tema og problemstilling. En annen del av begrunnelsen er et ønske om å finne ut mer om hvordan samtalegruppene utfordrer oppfatningen om vansker knyttet til å delta i gruppe og sosiale aktiviteter, som man ser hos mennesker med Aspergers syndrom.

I denne oppgaven er det valgt å ha fokus på planlegging, gjennomføring og effekt av samtalegruppene. Derfor er problemstillingen følgende:

Hvordan beskriver fagpersoner planlegging, gjennomføring og effekt av samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom?

For å utdype problemstillingen videre ble følgende forskningsspørsmål formulert:

Hvilke forberedelser er nødvendig før man starter samtalegrupper?

Hvordan gjennomføres samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom?

Hvilke mål og måloppnåelse hadde samtalegruppene?

Da alle møter mellom mennesker innebærer kommunikasjon er det naturlig at kommunikasjon i samtalegruppene er et sentralt og gjennomgående tema. I forbindelse med at denne undersøkelsen ønsker å belyse effekt, og hva samtalegruppene skal oppnå, er det naturlig å se på samtalegruppens mål.

Ut fra forskningsspørsmålene og begrunnelsene ovenfor ble det utarbeidet en intervjuguide. Spørsmålene er utformet i den hensikt å belyse forskningsspørsmålene og problemstillingen:

Hvilke forberedelser er viktige?

Hva er samtalegruppens rammer?

Gjøres det kommunikative tilrettelegginger eller tilpasninger i samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom?

Hvilke metoder anvendes i samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom?

Hvilken rolle har den som leder samtalegruppen?

Hva er målene med samtalegruppene?

Hvilken effekt eller nytteverdi har samtalegruppene?

De fleste som driver samtalegrupper i Norge er deltagende i ”Nasjonalt nettverk for psykoedukative grupper” drevet av Autismeforeningen. Informantene er derfor hentet fra dette nettverket.

1.4 Oppgavens oppbygging

Denne beskrivelsen av oppgavens oppbygging er ment som et ”kart” for å gjøre det enklere for leseren å forstå oppgavens gang. I kapittel 2 presenteres oppgavens teoretiske forankringer. Det vil redegjøres for diagnosen Aspergers syndrom, sett i lys av diagnostiske kriterier og andre perspektiv. Det vil belyses tema som omhandler hverdagslig fungering og utfordringer personer som har diagnosen opplever. Dette begrunnes med et ønske om å gi en bred forståelse av diagnosene, og hvilke utfordringer personer med diagnose har, og ønsker hjelp til. Samtalegruppe, og begreper som er knyttet opp mot samtalegrupper, vil ses på gjennom ulike teoretiske tilnærminger og forståelser. Til slutt vil effekt ses på, både i lys av samtalegrupper generelt og spesifikt knyttet til samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom.

I kapittel 1 - Innledning er bakgrunn, mål og problemstilling presentert. Vidre vil avgrensning og begrepsavklaring også presenteres.

I kapittel 2 - Teori vil det presenteres relevant teori knyttet til oppgavens hovedbegreper, ”Aspergers syndrom”, ”samtalegruppe” og ”effekt av samtalegruppe”. Aspergers syndrom vil bli belyst gjennom diagnostiske kriterier, beskrivelse av tilleggsvisninger, diagnosens historie og mulige forklaringsmodeller. Fenomenet samtalegruppe vil beskrives gjennom relevant teori om psykoedukasjon, kommunikasjon og veiledning. Effekt og hvilke muligheter som er knyttet til å gjennomføre veiledning i grupper er også belyst her.

Kapittel 3 - Metode omhandler forskningsdesign, metode og forskningsprosess. Her begrunnes valg av metode. Beskrivelse av prosessen med innhenting og behandling av data er også med i dette kapittelet. I tillegg er etiske refleksjoner og oppgavens reliabilitet og validitet redegjort for her.

I kapittel 4 - Presentasjon av funn, blir innsamlet data presentert og satt opp mot problemstilling og spørsmål i intervjuguiden omtalt i kapittel 1.3.

I kapittel 5 – Analyse, drøftes funn fra undersøkelsen opp mot teori presentert tidligere i oppgaven. Kritiske betraktninger av resultatene og refleksjoner knyttet til

planlegging, gjennomføring og effekt av samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom vil også innlemmes i denne delen.

I kapittel 6 – Konklusjon, avsluttes oppgaven.

1.5 Avgrensning

Denne oppgaven er avgrenset til å omhandle hva de som leder samtalegruppen forteller om planlegging, gjennomføring og effekt. Den ser ikke på hva deltogene opplever i forhold til dette. Årsaken til dette er at andre masteroppgaver, blandt annet Bjørg Nesets ”På samme planet”, har tatt for seg dette, og at det har vært behov for å begrense oppgavens omfang til et gjennomførbart prosjekt.

I oppgaven brukes begrepene *samtalegruppe* og *Aspergers syndrom* vel vitende om at det finnes mange flere begreper knyttet til fenomenet ”samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom”. I Autismeenhetens rapport, fra 2012, fremkommer det at de fleste gruppene har begrepet psykoedukasjon knyttet til ”tittelen”. Andre har benyttet betegnelsen ”gruppetilbud for ungdom med sosiale og organisatoriske vansker”, ”samtalegrupper” og ”aktivitetstilbud” i beskrivelsen av tilbudet (Steindal, 2012).

I denne oppgaven er det valgt å bruke samtalegruppe i en utstrakt betydning. Det vil si gruppebaserte tilbud som kan inneholde elementer av veiledning, rådgivning, undervisning og/eller aktiviteter, hvor det å snakke om diagnose eller vansker knyttet til diagnose står i fokus.

Begrepet Aspergers syndrom brukes både av Autismeforeningen og i litteraturen knyttet til samtalegrupper. Likevel er det mange med nærliggende diagnoser som anvender dette tilbudet. I begrepsavklaringen vil andre nærliggende diagnoser gjennomgås. Denne oppgaven er avgrenset til å omhandle Aspergers syndrom. Begrunnelsen for denne avgrensningen er basert på at masteroppgaven har et begrenset omfang samt at Aspergers syndrom er den mest frekvente diagnosen når det gjelder høytfungerende autisme. Fra ”Den internasjonale statistiske klassifikasjonen av sykdommer og beslektede helseproblemer” utgitt av helsedirektoratet (heretter

forkortet, ICD-10), fremkommer det at alle diagnoser under Gjennomgripende utviklingsforstyrrelse har kvalitative avvik i mellommenneskelig samspill og kommunikasjonsmønstre. Diagnosene har også et begrenset, stereotyp og repeterende repertoar av interesser og aktiviteter til felles (Helsedirektoratet, 2011). Dette er også gjeldende for Aspergers syndrom som er kategorisert som en Gjennomgripende utviklingsforstyrrelse. Noen av kriteriene som skiller diagnosene fra hverandre er blant annet språklig fungering i barndommen og debutalder. I tillegg er det enkelte diagnoser som kun oppfyller to av de tre kjerneproblemene, for eksempel Atypisk autisme. Det er også noe usikkerhet knyttet til underinndelingen av gruppen Gjennomgripende utviklingsforstyrrelse (Helsedirektoratet, 2011).

Med bakgrunn i at andre nærliggende diagnoser også har mange av de samme utfordringene vil teori og tiltak knyttet til Aspergers syndrom være av relevans for dem også.

Samtalegrupper er også et begrep som brukes i de fleste lignende tilbud rundt i landet. Imidlertid har flere av tilbudene knyttet begrepene ”psykoedukativ” eller ”psykoedukasjon” til sitt tilbud. Psykoedukasjon er en vesentlig del av samtalegruppene og er derfor nærmere redegjort for i oppgavens teoridel.

”Noen grupper er i hovedsak støttegrupper/samtalegrupper og/eller sosialt treffsted. Andre er organisert som kurs i sosiale ferdigheter, noen mer klassiske terapigrupper og de fleste har elementer fra ulike tilnærminger.” (Steindal, 2012).

Problemstillingen omhandler *samtalegrupper* for personer med Aspergers syndrom, ikke spesifikt undervisning, veiledning eller psykoedukasjon. Dette begrunnes med et ønske om å skape relevans for flest mulig gruppebaserte tilbud for personer med Aspergers syndrom.

Effekt er begrenset til å omhandle teoretiske beskrivelser av effekt med å jobbe i grupper hvor, Autismeenhets rapport fra 2012 er vektlagt, samt effekt som fremkommer i data fra intervjuene. For å begrense oppgavens omfang er det ikke innhentet informasjon direkte fra deltagerne.

1.6 Begrepsavklaring

Gjennomgripende utviklingsforstyrrelse og autismespekterlidelser

Begrepene Gjennomgripende utviklingsforstyrrelser, autismespekterforstyrrelser og autismespekterlidelser brukes mye om hver andre. Betegnelsen Gjennomgripende utviklingsforstyrrelser (ICD- 10) eller Pervasive Developmental Disorders (PDD) (DSM-IV) er nå som regel erstattet av betegnelsen autismespekterforstyrrelser, eller Autism Spectrum Disorders (ASD) (Weidle m. fl., 2011).

Begrepet autismespekterforstyrrelser sikter til alle tilstander med betydelige vansker innen minst to av tre områder: 1) gjensidig sosialt samspill, 2) gjensidig verbal og nonverbal kommunikasjon, og 3) fantasi og atferd. Disse tre områdene kalles noen ganger Lorna Wings triade, siden det var Lorna Wing som tidlig klargjorde at alle personer med autisme hadde denne kombinasjonen av symptomer felles (Gilleberg, 1998). For å gjøre oppgaven enklere å lese vil begrepet autisme brukes. Når det gjelder Aspergers syndrom opptrer vanskene innen alle tre områdene av Lorna Wings triade. Andre diagnoser innenfor gjennomgripende utviklingsforstyrrelser kan ha vansker innen bare to av områdene. Det er også ulikt hvor tidlig vanskene oppstår mellom de ulike diagnosene.

Høytfungerende autisme

I følge Attwood (2007) ble begrepet høytfungerende autisme først introdusert i 1981, samme år som Lorna Wing brukte begrepet Aspergers syndrom for første gang. «Høytfungerende autisme» ble brukt for å beskrive barn som viste klassiske tegn til autisme men som ved senere tester viste seg å ha bedre kognitive og adaptive ferdigheter enn det som ellers er vanlig ved autisme (Attwood, 2007)

2. Teori

2.1 Innledning

Teoridelen belyser teori som er relevant i forhold til oppgavens tema og problemstilling. Teoridelen er inndelt etter temaene Aspergers syndrom, samtalegruppe og effekt.

I innledningen ble det redegjort for at personer med Aspergers syndrom har vansker blant annet knyttet til kommunikasjon og sosialt samspill. I gjennomføringen av samtalegrupper vil sosialt samspill, kommunikasjon, og muligens også andre faktorer være av særlig betydning for hvordan slike grupper bør gjennomføres. I kapittel 2.2 vil det derfor redegjøres for en teoretisk forståelse av Aspergers syndrom. Dette innebærer diagnostiske kriterier, tilleggslidelser, forklaringsmodeller, oppfølging, historie og bakgrunn.

Samtalegrupper og gjennomføringen av dem er i denne oppgaven delt i underkapitlene kommunikasjon, kommunikative ferdigheter, psykoedukasjon, gruppeveiledning samt veiledningsstrategier og -verktøy. Psykoedukasjon er et begrep sterkt knyttet til mange av dagens eksisterende samtalegrupper. Psykoedukasjon er derfor redegjort for i eget underkapittel. Kommunikasjon vil stå sentralt i alt som har med samtale å gjøre, men det er også spesielt sentralt i henhold til utfordringer mange med Aspergers syndrom og personer rundt dem opplever. Teori om gruppeveiledning og veiledningsstrategier er vesentlig for å belyse fordeler, muligheter og/eller ulemper med å være i gruppe i motsetning til en-til-en veiledning. I kapittel 2.3 vil derfor teori knyttet til samtalegruppe redegjøres for. Samtalegruppe vil belyses gjennom teori om veiledning, psykoedukasjon og kommunikasjon både på generell basis og sett i sammenheng med Aspergers syndrom. Hvilke fordeler og utfordringer som er knyttet til samtalegruppe vil også redegjøres for.

Davis (1995) likestiller rådgivning med enhver situasjon hvor det er gjensidig enighet om at en person skal gå inn i et samarbeid for å hjelpe en annen.

Når man skal få hjelp gjennom å delta på samtalegruppe er det naturlig å se på effekt. I kapittel 2.4 vil derfor mål for, og effekt av, gruppeveiledning redegjøres for.

2.2 Aspergers syndrom

De diagnostiske beskrivelsene av diagnosen setter tre kriterier. Første kriterie innebærer at det ikke skal ha forekommet *klinisk signifikant* forsinkelse i kognitiv eller språklig utvikling. Dette betyr at språklige og kognitive evner i de første 3 leveår skal være i overensstemmelse med normal fungering. Det andre kriteriet omhandler avvik i sosial interaksjon. Dette innebærer en manglende evne til å benytte blikkontakt, ansiktsuttrykk, kroppsspråk og gester på en adekvat måte. Det innebærer også sviktende sosioemosjonell gjensidighet ved at man ikke reagerer, eller reagerer betydelig mindre på andre menneskers følelser, at man ikke opptrer i sammenheng med den sosiale konteksten, samt at man mislykkes i å etablere gjensidige venneforhold. Tredje kriterie omhandler en begrenset, gjenntatt og stereotyp adferd, interesser og aktivitet. Dette innebærer at mange personer med Aspergers syndrom kan ha interesser som av andre oppfattes som unormale i forhold til innhold, men også i forhold til intensitet og omfang. Det kan også omfatte tvangsmessige vaner og rutiner som ikke har noen funksjon. I tillegg kan det omfatte uvanlige motoriske uvaner og særlig interesse for ting som har en spesiell lukt, overflatestruktur eller lignende (Helsedirektoratet, 2011).

Det er essensielt i forståelsen av diagnosen at ikke alle punktene må være oppfylt for å få Aspergers syndrom, men at første kriterie, og en del av punktene i andre og tredje kriterie, må være oppfylt. Diagnosekriteriene viser videre at ikke alle personer med Aspergers syndrom vil ha nøyaktig de samme vanskene. Kriteriene beskriver blant annet avvikende sosial interaksjon og tvangsmessige vaner og rutiner. De sier imidlertid ikke noe om graden av avvikende sosial adferd, hvordan den er avvikende eller om hvor hemmende de tvangsmessige vanene er i hverdagen. Kriteriene omfatter heller ikke personlighet, eller hva særinteressene til personer med Aspergers syndrom kan være rettet mot. I et utvalg av personer med Aspergers syndrom vil man derfor ikke bare finne mange likheter, men også mange ulikheter.

Selv om det finnes beskrivelser av Aspergers syndrom i både diagnostiske kriterier og i faglig litteratur, er det viktig å huske at alle mennesker er forskjellige også de som har Aspergers syndrom. Det er også forskerens erfaring at mange personer med Aspergers syndrom ikke ser på diagnosen som et handicap, men heller en annerledes måte å være på.

Som diagnosekriteriene over viser, er det ingen synlige tegn som avslører om en person har Aspergers syndrom. Aspergers syndrom beskrives ofte som en ”usynlig lidelse” (Steindal, 2012). Et typisk møte med en person som har Aspergers syndrom bærer preg av at personen viser manglende sosial forståelse, begrenset evne til å føre en gjensidig samtale og at personen kan være særskilt opptatt av enkelte emner (Attwood, 2007). Et typisk møte med en person med Aspergers vil også være å møte en mann eller gutt. Forholdstallet mellom gutter og jenter som får Aspergers syndrom er fire til fem gutter per jente (Gillberg, 1998; Attwood, 2007). Aspergers syndrom arter seg også annerledes hos jenter enn hos gutter, ved at symptomene ofte ikke er like tydelige (Gillberg, 1998) I motsetning til gutter har jenter med Aspergers syndrom større sannsynlighet for å inngå vennskap. Hos jenter er det ofte ikke evnen til å inngå vennskap, men interaksjonen og relasjonen i vennskapet, som er kvalitativt annerledes, og symptomene kan ofte først bli synlige når en venn som har fungert som mentor flytter. Hos jentene kan særinteresser være knyttet til dukker og hester. Dette oppfattes kanskje ikke så avvikende som typiske interesser for gutter med Aspergers syndrom (Attwood, 2007).

Det finnes lite litteratur og forskning på voksne og ikke minst eldre med Aspergers syndrom. I følge Gillberg vil de grunnleggende problemene innen kommunikasjon, sosialt samspill og adferd vedvare inn i høy voksen alder. Kjerneproblemene er ofte like gjenkjennbare hos personer som er 40 år som hos fireåringer (Gillberg, 1998). Mange med Aspergers syndrom har vansker med å gjenkjenne sosiale pekepinner, samt andres følelser gjennom å lese ansiktsuttrykk. Forskning viser også at personer med Aspergers syndrom har vansker med å forstå betydningen av tonefall, rytme og intonasjon i en samtale (Attwood 2007). Sentralt står også en manglende forståelse av hvordan man opptrer i vanlige sosiale situasjoner. Normer, holdninger og ikke-uttalte regler er spesielt vanskelig å oppfatte (Steindal, 2012).

For de som har diagnosen, og for de som er rundt dem, kan det være vanskelig å forstå hvilke konsekvenser Aspergers syndrom kan ha i dagliglivet. Enkelte personer med Aspergers syndrom kan ha høyt utviklet kunnskap og ekspertise på enkelte områder. Likevel kan de ha omfattende forståelsesvansker knyttet til kommunikasjon og sosiale forhold. Sosiale vansker knyttet til Aspergers syndrom er ofte svært ulikt det man finner i andre diagnosegrupper. Personer som ikke har kjennskap til autistiske vansker kan bli indignert av at personer med Aspergers syndrom ikke forstår tilsynelatende åpenbare forhold (Steindal, 2012).

Teori om Aspergers syndrom viser at kjernevanskene for personer med Aspergers syndrom er knyttet til svekket sosial fungering, men også at Aspergers syndrom er en diagnose som kan være ulik fra person til person. Aspergers syndrom vil også fremstå ulikt hos jenter i forhold til gutter. Jenter er også i mindretall blant personer med Aspergers syndrom. Hvordan de vanskene som beskrives over utspiller seg i møte mellom flere som har Aspergers syndrom er høyst aktuelt for å belyse temaet i oppgaven.

I følge Attwoods (2007) bekrefter en betydelig mengde forskning at personer med Aspergers syndrom har nedsatte *eksekutive funksjoner*. Dette omfatter ferdigheter i henhold til organisering og planlegging, arbeidsminne, evne til å kontrollere impulser, evne til å reflektere over egne handlinger, prioritere og håndtere tid, forståelse av komplekse og abstrakte konsepter, samt evne til å bruke nye strategier. Barn med Aspergers er ofte impulsive og har vansker med å håndtere impuls kontroll i stressende situasjoner. Med arbeidsminne menes evne til å opprettholde og lagre informasjon mens man utfører en arbeidsoppgave. En person med Aspergers syndrom kan ha meget god langtidshukommelse, men har vansker med å huske og anvende informasjon som er relevant i henhold til mer akademiske oppgaver (Attwood 2007).

De fleste personer med Aspergers syndrom er normalt eller høyt begavet (Gillberg, 1998). Ofte er det problemene knyttet til eksekutive funksjoner og sosiale vansker som gjør det vanskelig å "benytte" seg av disse ferdighetene. I forbindelse med arbeid

eller studier kan en fadder, kontaktperson eller mentor være viktig (Arbeids- og velferdsdirektoratet, u.å).

Teori om nedsatte eksekutive funksjoner viser at mange personer med Aspergers syndrom kan ha problemer som både påvirker sosial fungering og annen mer praktisk fungering i hverdagen.

I henhold til denne oppgavens tema vil vanskene som er knyttet til Aspergers syndrom påvirke mange faktorer når det gjelder samtalegruppe. De mest åpenbare er vanskene knyttet til sosial forståelse og kommunikasjon, men også vansker knyttet til planlegging, organisering, prioritering og manglende impuls kontroll vil kunne påvirke prosessen i samtalegruppene. Manglende evne til planlegging, prioritering og organisering medfører at noen personer kanskje må ha bistand for å i det hele tatt kunne komme seg til samtalegruppene. Og kanskje må det tilrettelegges særskilt for i gruppen dersom de skal kunne nyttiggjøre seg av tilbudet. Det er derfor essensielt å være bevisst på de utfordringer og vansker som er knyttet til Aspergers syndrom.

2.2.1 Årsak og forklaringsmodeller

Aspergers syndrom diagnostiseres med bakgrunn i adferdskriterier. Teorier som ønsker å forklare diagnosen og symptombildet er blant annet «Theory of mind» og «Central coherence». Baron-Cohen, Leslie og Frith (1985) legger «Theory of mind», en manglende evne til å forstå hva og hvordan andre tenker intuitivt til grunn for å forklare autisme. Med dette menes en manglende evne til å naturlig kunne forklare andre menneskers adferd gjennom kunnskap om deres tanker. Videre vil dette medføre at personer som har «theory of mind» vil forstå andres adferd med utgangspunkt i hva personen vet om hva individet tror og vet. Mens en som har mindre «theory of mind» vil legge hva som er realiteten til grunn i sin forklaring. Særlig utfordrende og tydelig blir dette når det er konflikt mellom hva en person tror og det som er realiteten (Baron-Cohen, Leslie & Frith, 1985). En av konsekvensene av manglende eller sviktende «Theory of mind» er tendensen til å tolke det andre sier bokstavelig (Attwood, 2007).

Happe (1997) legger ”Central coherence”, en manglende evne til å tolke mening fra helheten, til grunn i sin forklaringsmodell. Dette medfører at personer med autisme i større grad må ha alle elementer i en helhet likt for at det skal oppfattes som det samme, og at det i større grad er vanskelig å skille ulike betydninger i ulike sammenhenger (Happe, 1997).

Mulige årsaker belyses i denne oppgaven da dette er av betydning for å forstå diagnosen og grunnleggende vansker i sosialt samspill.

2.2.2 Diagnosens historie og fremtid.

Selv om man kan finne beskrivelser av personer fra langt tilbake i tid, som ville passe inn i en diagnose under dagens autismspekter, regnes Leo Kanners og Hans Aspergers beskrivelser av diagnosene som en slags opprinnelse. Leo Kanner beskrev 11 barn med infantil autisme og publiserte en artikkel om «Autistiske avvik i den følelsesmessige kontakten» i 1943. De fleste barna i denne artikkelen hadde en psykisk utviklingshemning.

Hans Aspergers publiserte i 1944 en artikkel om «Autistiske personlighetsforstyrrelser hos barn». Aspergers mente at det han beskrev var ulikt infantil autisme. Barna i Hans Aspergers artikkel hadde en IQ innenfor normalområdet. Selv om Hans Aspergers beskrivelser er opprinnelsen til diagnosen, tok det mange år før diagnosen ble en realitet. Lorna Wing la grunnlaget for de diagnostiske kriteriene gjennom sine beskrivelser i 1984. Diagnosen ble anerkjent og innlemmet i Verdens helseorganisasjon (forkortet WHO) i 1990. Hans Aspergers beskrivelser omhandler kun gutter. I dag vet man at også jenter kan ha Aspergers syndrom, men at dette arter seg litt annerledes og kan være vanskeligere å oppdage.

Studier fra 1980-tallet og utover viser en økende prevalens for Autismspekterdiagnoser, inklusive Aspergers syndrom. I følge Fombonne (2009) er det usikkerhet knyttet til om dette er en reell økning i antall personer med én av diagnosene, eller om dette skyldes andre faktorer som økt bevissthet, endring i oppfattelsen av diagnosen, eller andre faktorer (Fombonne 2009).

Diagnosen settes ut i fra symptomer og man har i dag lite kunnskap om ulike eventuelle genetiske årsaker for diagnosen (Gillberg, 1998).

I dag er Aspergers syndrom godt kjent. Det er en relativt stor tilgang på litteratur og internettfora som kan benyttes, både for fagpersoner og for de som har diagnosen. Personer med Aspergers syndrom sin evne til å fokusere på detaljer, evner innen logikk og teknologi og IT, trekkes i flere sammenhenger frem som svært positivt. Flere steder i verden, også i Norge, har enkelte bedrifter prioritert å ansette personer med Aspergers syndrom eller lignende diagnoser, med tanke på deres særlige evne innenfor enkelte felt. De diagnostiske kriteriene fokuserer på problemer med å ha diagnosen. I samfunnet for øvrig fokuserer man i dag også på fordeler med diagnosen (Stoltenberg, 2011).

Praktisk talt alle personer med Aspergers syndrom har én eller flere sterke sider. Tendensen til å ha særlige interesser kan føre til en høy ekspertise innenfor et spesifikt område. Innenfor interesseområdet kan personer med Aspergers syndrom har evne til å utføre kompliserte arbeidsoppgaver på kort tid. En evne til nøyaktighet er nesten alltid til stede, selv om det også finnes unntak (Gillberg, 1998).

Attwood (2007) beskriver enkelte mulige fordeler med å ha Aspergers syndrom, sett opp mot jobb og karriere. Egenskaper som å være pålitelig, utholdende, flink til å oppdage feil, teknisk begavet, nøyaktig, logisk, ærlig og kunnskapsrik er ofte mer fremtredende hos personer med Aspergers syndrom (Attwood, 2007).

I media, underholdningsverdenen og særlig på internett har koblingen mellom kjente personer eller karakterer og Aspergers syndrom blit mer uttalt siste årene. Blandt annet gjennom underholdningsserier som «Broen» og «Big Bang Theory». Nettsteder som Wrongplanet.net med flere, er med på å skape et bilde for omverdenen av Aspergers syndrom. Dette påvirker også hvordan personer med Aspergers syndrom ser seg selv og deres identitet.

2.2.3 Tilleggsvansker

Kriteriene for Aspergers syndrom omfatter tre områder. I tillegg til vanskene som fremkommer fra diagnosekriteriene er det enkelte tilleggsvansker som opptrer mer frekvent når man har diagnosen enn ellers. Dette omfatter blant annet diagnoser som ADHD, Tourette syndrom og psykiske vansker, men også mer spesifikke områder som motorikk, sosial isolasjon og stress. En studie som baserer seg på tall fra bl.a. Statistisk Sentralbyrå og BUP i Sør-Trøndelag i perioden 2004-2008, viser at omtrent halvparten av barn og ungdom i alderen 0-18 har tilleggsdiagnoser, også kalt komorbiditet. Vanligst er hyperkinetiske utviklingsforstyrrelser (ADHD, ADD) med over 40 %. Tallene varierer noe i forhold til om man referer til Aspergers syndrom eller Gjennomgripende utviklingsforstyrrelse, men likhetene er store (Weidle m. fl., 2011).

Selv om symptomene som beskrives i diagnosemanualen medfører utfordringer for mange med Aspergers syndrom, er tilleggsvansker også en faktor som kan påvirke hvordan samtalegrupper blir og bør gjennomføres.

2.2.4 Stress

Selv relativt beskjedent stress kan utløse psykiske reaksjoner for personer med Aspergers syndrom (Gillberg, 1998). Alle kjennetegn for Aspergers syndrom er mer påtakende i perioder med stress eller forandring. For personer med Aspergers syndrom er graden av stress ofte proporsjonalt med hvor mange personer som er til stede. Dette er én av forklaringene på hvorfor personer med Aspergers syndrom ikke liker store ansamlinger (Attwood, 2007). Vanskene knyttet til Aspergers syndrom synes å bli forverret i situasjoner med mye stress. Sosiale situasjoner er ofte ustrukturerte og improviserte, og kan derfor oppleves som svært stressende og kaotiske for personer med Aspergers syndrom. Stress kan videre være knyttet til det å planlegge hvordan en skal komme seg til en aktivitet, og kan derfor være et hinder for deltagelse. Stress kan også være knyttet til overfølsomhet for lys-, lyd- og andre sanseinntrykk, eller til for mange samtidige inntrykk (Steindal, 2012).

Beskrivelsene av stress hos personer med Aspergers syndrom medfører at samtalegrupper må ta spesielt hensyn til dette, både når det gjelder overfølsomhet for

sanseinntrykk, men også i forhold til at samtalegrupper i seg selv kan være en utløsende faktor til psykiske reaksjoner.

2.2.5 Tiltak og oppfølging

Å få en diagnose har ofte sammenheng med påfølgende tiltak. Innen medisin er dette ofte knyttet til behandling. Å få en diagnose kan også utløse rettigheter i henhold til økonomi, spesialundervisning, tilrettelegging og lignende.

Det er ingen behandling for autisme. Den mest effektive måten å hjelpe barn med å høyne sine evner og redusere sine vansker, er gjennom strukturert læring som er tilrettelagt deres utfordringer og spesielle evner (Wing, 1997). I følge Gillberg er en høy grad av orden og struktur av stor betydning for personer med Aspergers syndrom. Dette innebærer å planlegge dagene ned til detaljnivå, også fritiden. Det er imidlertid vanskelig for omgivelsene å forstå at en person har slike behov, spesielt dersom personen også er høyt begavet. Andre viktige tiltak er holdningsendring hos de personene som omgås mennesker med Aspergers syndrom (Gillberg, 1998). Imidlertid har ikke alle som får en Aspergers syndromdiagnose behov for oppfølging.

De fleste personer med Aspergers syndrom trenger ingen behandling i tradisjonell forstand. Derimot må det, hvis det foreligger tilpasningsproblemer, stilles diagnose og gjøres en egnet utredning. Holdningsendring og at de møtes av sine omgivelser på en måte som er tilpasset deres funksjonshemming, er til stor hjelp i de fleste tilfeller. En høy grad av struktur, orden, planlegging av hverdagsaktiviteter og symbolikk er viktige ingredienser i hverdagsarbeidet med personer med Aspergers syndrom i alle aldrer (Gillberg, 1998, s. 119).

Fra lov om spesialisthelsetjenesten m.m. § 3-8 (spesialisthelsetjenesteloven), omfatter sykehusets oppgaver 1. pasientbehandling, 2. utdanning av helsepersonell, 3. forskning, og 4. opplæring av pasienter og pårørende (Spesialisthelsetjenesteloven, 1999).

I denne oppgaven tolkes samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom blant annet å være forankret i lov om spesialisthelsetjenesten m.m. § 3-8 punkt 4. ”opplæring av pasienter og pårørende”.

Teorien viser at høy grad av struktur og tilrettelegging i forhold til personer med Aspergers syndrom sine vansker og spesielle interesser er av særskilt betydning når man skal yte hjelp. Den viser også at Aspergers syndrom i seg selv ikke er en diagnose som automatisk bør utløse et tiltak. Når det foreligger tilpasningsproblemer kan imidlertid ulike tiltak være til stor hjelp.

2.3 Samtalegruppe

I denne delen vil teori knyttet til gjennomføring av samtalegrupper belyses. Dette innebærer kommunikasjon, psykoedukasjon og veiledning i grupper.

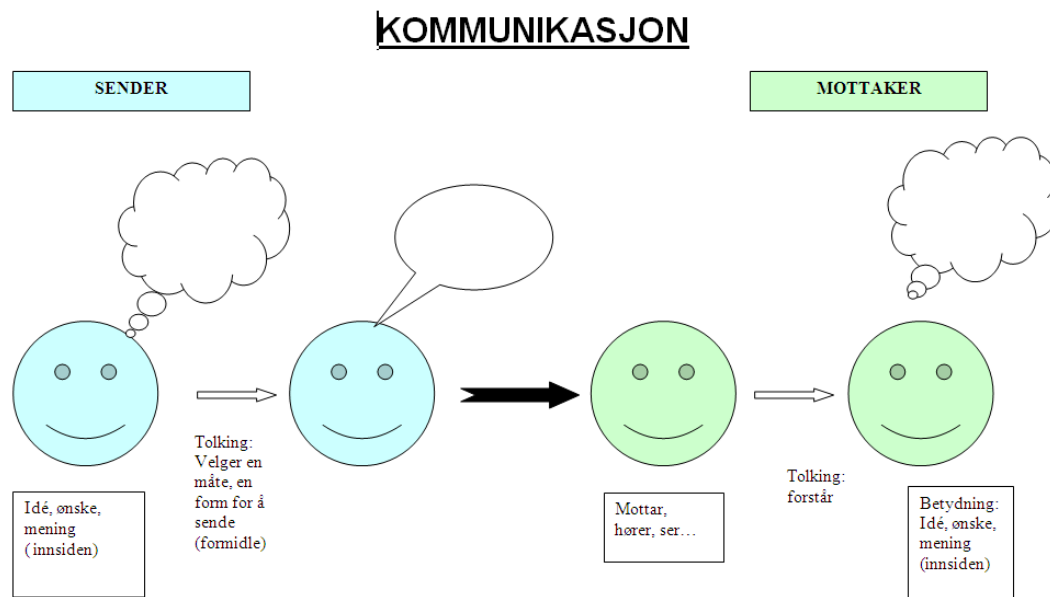
2.3.1 Kommunikasjon

I denne oppgaven ses kommunikasjon på i sammenheng med hvordan samtalegrupper gjennomføres. En grunnleggende forståelse for hva kommunikasjon er og hvilke faktorer kommunikasjon er avhengig av, er derfor essensielt.

”Begrepet kommunikasjon kommer av det latinske *Communicare* som betyr ”å gjøre noe felles”, ”delaktig-gjøre en annen i”, ”ha forbindelse med” (Eide & Eide, 1996).

Det er ulike måter å forstå kommunikasjon på. Den tradisjonelle og medisinske forståelsen av kommunikasjonsprosessen ser på sender - budskap - mottaker. Noen ganger gjøres dette med elementer av tolkning både ved at sender fortolker en ide til et budskap, og at mottaker tolker budskapet til en mening. I forbindelse med psykoedukasjon for personer med Aspergers syndrom er denne forståelsen av kommunikasjon representert i Vermeulens ”veiledningsprogram”- *Jeg er noe helt spesielt* (Figur 1).

Figur 1.

(Vermeulen, 2008, s. 216).

Gregory Bateson representerer en annen og relasjonell måte å forstå kommunikasjonsprosessen på. I følge Bateson er ikke kommunikasjon en lineær prosess, men en sirkulær prosess, hvor vi forholder oss til våre ideer om ting eller budskapet. Det er i følge Bateson ikke mulig å oppfatte noe objektivt, da en oppfatning bare kan dannes med bakgrunn i personens ideer og relasjon til saken. Sentralt i Batesons teori er at relasjonen er en avgjørende faktor i kommunikasjonen. Dette omfatter ikke bare relasjoner mellom mennesker men også relasjoner mellom gjenstander, og levende vesener (Ullberg, 2004).

Innen en sosiokulturell forståelse settes kommunikasjon i sammenheng med kulturelle- og språklige kontekster, samt fellesskapet individet tilhører (Dysthe, 2001).

De ulike teoriene representerer ikke bare ulike måter å forstå kommunikasjon på, men også ulike måter for å forstå læring, utvikling og mennesket. I motsetning til den medisinske tilnærmingen, anser den relasjonelle tilnærmingen og den sosiokulturelle forståelsen på relasjon, sosiale og kulturelle kontekster som vesentlige (Ullberg, 2004; Dysthe, 2001).

Diagnosekriteriene og beskrivelsene av Aspergers syndrom i kapittel 2.2 viser at kommunikasjonen i form av bruk av språk og nonverbal kommunikasjon er avvikende hos personer med Aspergers syndrom. Den vanligste grunnen til at personer med Aspergers syndrom har problemer med å forstå hva som blir kommunisert er knyttet til deres problemer med å forstå kontekst. Dette innebærer at personer med Aspergers syndrom har vansker med å forstå den vanlige sosiale og kulturelle situasjonen der kommunikasjonen finner sted. Det er også noen spesifikke måter å kommunisere på som er spesielt vanskelig for personer med Aspergers syndrom å forstå. Dette innebærer blant annet bruk av likelydende ord, som kan ha flere betydninger eller når noe er sagt i overført betydning, tolkes bokstavelig. Det innebærer også når noe ikke kommuniseres med klare kriterier, uttrykkes relativt og med vage referanser, og når kommunikasjonen er indirekte eller når det kommuniseres om flere forhold samtidig (Martinsen m.fl., 2006).

Diagnosekriteriene viser også at mange kan ha omfattende vansker med nonverbal kommunikasjon. Dette innebærer å forstå og bruke blikkontakt, gester med mer (Helsedirektoratet, 2011). Vanskene knyttet til kommunikasjon for personer med Aspergers syndrom, kan også knyttes til vansker med å forstå metakommunikasjon. I følge Ullberg (2004) kan blant annet stemme og ansikt være «meta» i kommunikasjonen. Metakommunikasjon omhandler blant annet hvordan nonverbale uttrykk sier noe om hvordan innholdet skal forstås.

2.3.2 Kommunikative ferdigheter

Davis (1995) og Lassen (2002) beskriver grunnleggende kommunikative ferdigheter og egenskaper i forbindelse med veiledning. Dette innebærer blant annet oppmerksomhet, bruk av blikket, ansiktsuttrykk, kroppsholdning og positur, bevegelser, språklyder, aktiv lytting og ansporing (Davis, 1995). Også egenskaper som ubetinget positiv aktelse, kongruens, empati, ydmykhet, dempet entusiasme og anerkjennelse nevnes (Lassen, 2002). Alle disse egenskapene og ferdighetene omhandler ikke bare hva man sier, men også hva som uttrykkes i tillegg til det som blir sagt. Oppmerksomhet innebærer blant annet å fjerne forstyrrende elementer, også veileders personlige bekymringer. Oppmerksomhet kommuniserer en nær tilstedeværelse. Vår opptreden, særlig den nonverbale, gir signal om vår

oppmerksomhet (Davis, 1995). En genuin oppmerksomhet hos rådgiver fremmer involvering og kontakt hos rådsøker (Lassen, 2002). Mennesker har et distinkt mønster for hvor de plasserer blikket når de snakker med hverandre. Funksjonen til blikket er blant annet å gi informasjon, men også å få samtalen til å gli lettere. Skiftende ansiktsuttrykk gir mye informasjon om følelser, tanker, interesse og hvor oppmerksomheten er rettet. I samtale tolker mennesker dette for å avdekke blant annet usikkerhet, overraskelse, glede, sorg, engstelse, interesse eller sinne. Kroppsholdning, positur og bevegelser gir også opplysninger om mennesker. Dette omfatter blant annet små kroppslige bevegelser for å gi uttrykk for oppmerksomhet. Å følge rytme i bevegelsene og tempoet i talen til den eller de som snakker, samt i hvilket tempo reaksjonene vises hos et annet menneske, avgir opplysninger om oppmerksomhet og interesse. Davis (1995) anbefaler å vise oppmerksomhet med å vende seg mot den som skal motta hjelpen med en vinkel på mellom 45 til 90 grader, ikke ansikt til ansikt (Davis, 1995). Responsen rådgiver gir vil påvirke rådsøkers utforskning av tema i dybde og bredde (Lassen, 2002).

Informasjon ligger i hva som blir sagt, og i hvordan det blir sagt. For eksempel er det mye informasjon i språklyder i form av hastighet, reaksjon, flyt og lydstyrke. Davis (1995) bruker begrepet *interaksjonell synkroni* for å beskrive når kroppsholdning, positur, bevegelse og språklyder er samstemte. Andre viktige egenskaper er aktiv lytting og ansporing. Med aktiv lytting menes en aktiv søken etter meningen bak ordene. Å lytte effektivt innebærer å hele tiden tolke alle tilgjengelige opplysninger, om hva som sies, hvordan det sies og observasjon av annen nonverbal opptreden. Det innebærer også å tolke det som ikke vises eller sies. Med ansporing menes egenskapen til å gi andre muligheten til å snakke, gjennom å oppmuntre og trekke visse retningslinjer. Ved ansporing er åpne spørsmål som ”hvordan har du det?” å foretrekke fremfor lukkede som ”går det bra med deg?”. Pauser og påstander er også andre viktige anspringsmetoder (Davis, 1995).

Å opptre autentisk og troverdig omtales av Lassen (2002) som å være *kongruent*. Autentisk innebærer videre blant annet å kunne opptre både spontant og vise kontinuitet.

I følge Rogers (1990), Davis (1995) og Lassen (2002) er empati sentralt innen rådgivning. Dette handler om evnen til å sette seg inn i andres følelsesliv.

Diagnosekriteriene omtalt i kapittel 2.2 står i kontrast med de kommunikative ferdighetene som er omtalt over. Særlig punkt 2. Kvalitative avvik i gjensidig sosial interaksjon, hvor personer med Aspergers har vansker med å benytte blikkontakt, ansiktsuttrykk, kroppsholdning og gester på en adekvat måte, samt sviktende sosioemosjonell gjensidighet som igjen viser seg ved nedsatt eller avvikende reaksjon på andre menneskers følelser.

Teori om Aspergers syndrom viser til manglende evne til å forstå meningen med språklyder som tonefall, rytme og inntoning. Også egenskapene aktiv lytting og ansporing fremstår som utfordrende for personer som har Aspergers syndrom. Det å «søke etter meningen med ordene» står i konflikt med en bokstavelig forståelse som er beskrevet i kapittel 2.2.4. I følge Attwood (2007) er det nødvendig å ta enkelte hensyn for å skape god kommunikasjon med personer med Aspergers syndrom. Dette innebærer å unngå bruk av ordtak, og en bevisst bruk av pauser når man snakker om følelser, for å gi personer med Aspergers syndrom tid til å tolke uttrykket intellektuelt, fremfor intuitivt. Det er også viktig å unngå tvetydigheter og unødvendige subtile uttrykk, samtidig som man tydeliggjør hva hensikten med samtalen er. Gi god tid til personen med Aspergers syndrom for å samle tankene sine før man forventer et svar. Dersom man ønsker å gjøre en følelsesmessig gest, bør dette forklares på forhånd. Man kan ikke forvente eller kreve blikkontakt. Man bør være bevisst på å holde ansiktsuttrykket i samsvar med samtaleemnet, og være oppmerksom på at flere med Aspergers syndrom ikke vet hvordan de skal reagere på ros og komplimenter. Mange med Aspergers syndrom trenger større bekreftelse på at du som mottaker har forstått det som har blitt fortalt. Det er også viktig å ikke bli fornærmet av den direkte ærligheten man kan møte fra mange med Aspergers syndrom (Attwood, 2007).

Attwood (2007) omtaler også å fjerne forstyrrende elementer som viktig, da i form av støy, bakgrunnsprat og lignende. Å fjerne seg fra et område hvor det oppholder seg mange mennesker kan være et godt stressreducerende tiltak

Teorien viser at personer med Aspergers syndrom i mindre grad kan bruke og nyttiggjøre seg av den nonverbale kommunikasjonen. Det vil i samtalegrupper derfor være av stor betydning at man tar hensyn til dette. I en sosial kontekst hvor mange har vansker med å nyttiggjøre seg av nonverbal kommunikasjon er det rimelig å anta at misforståelser lett kan oppstå. Hvordan en samtalegruppe fungerer, vil ikke bare være avhengig av hvilke hensyn den som leder gruppen tar i forhold til kommunikasjon, men også av hvordan dette håndteres innad i gruppen av alle medlemmene.

2.3.3 Psykoedukasjon

I følge Berntsen (1999) er psykoedukative metoder også kalt kunnskapsbaserte eller psykopedagogiske metoder. Begrepet er hovedsaklig brukt om strukturerte behandlingstilbud for personer med psykiske lidelser og pårørende. I psykoedukasjon står opplæring og formidling av kunnskap sentralt (Berntsen, 1999).

I følge Lindvåg og Fjell (2006) ble psykoedukasjon utviklet som metode i USA og England på 1970 tallet, den gang med utgangspunkt i diagnoser vedrørende schizoaffektive lidelser. Metoden ble utviklet samtidig som flere og flere flyttet ut fra psykiatriske institusjoner. I den forbindelse så man et økende behov for informasjon til både pårørende og personer med ulike diagnoser om hvordan man kunne håndtere deres lidelse på best mulig måte (Lindvåg & Fjell, 2006). Psykoedukasjon er imidlertid mer enn informasjon og ligner mer på det vi nå kaller spesialundervisning, enn det å gi informasjon til pasienter (Vermeulen, 2008).

Andre begreper som støttegruppe (engelsk; «peer support») og samtalegruppe trekkes frem som tiltak for personer med Aspergers syndrom. Støttegruppe er et system for å gi og motta hjelp på bakgrunn av prinsipper som respekt, delt ansvar og felles enighet om hva som er nyttig. Det handler også om å empatisk forstå hverandres situasjon gjennom delte erfaringer innen følelsesmessig og psykisk smerte. Støttegruppe er videre en inkluderende modell som skaper rom for deltagerne for å «være den de er», fremme personlig vekst i den retningen de ønsker, og støtte til å nå sine mål (Mead, Hilton & Curtis, 2001). Det finnes støttegrupper knyttet til alkoholisme, pårørende og til mange andre psykiske og somatiske lidelser.

For personer med Aspergers syndrom har psykoedukasjon tradisjonelt vært knyttet til en-til-en veiledning. I Vermeulens (2008) bok ”*Jeg er noe helt spesielt*”, beskrives psykoedukasjon som ulike undervisnings- og pedagogiske tiltak som har til hensikt å gi personer redskaper og ferdigheter til å ta kontroll over eget liv. Dette innebærer bedre kjennskap om sine styrker, svakheter og begrensninger, å styrke evnen til å ta egne valg, samt å lettere kunne tale sin egen sak.

Teori om psykoedukasjon viser at mange samtalegrupper inneholder et element av undervisning, kunnskapsoverføring eller kompetansebygging. Teori om støttegrupper viser til at deltagerne i gruppene også får læring og personlig vekst gjennom samværet med de andre i gruppen. Dette representerer to ulike sider ved samtalegrupper. Satt på spissen er den ene siden en kunnskapsoverføring fra en ekspert eller lærer. Den andre siden viser til læring gjennom fellesskap med andre. I forbindelse med samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom er det interessant å se nærmere på om læringen kommer gjennom kunnskapsoverføring fra fagpersoner, om det kommer som en følge av samspill i samtalegruppen, eller som en kombinasjon av begge.

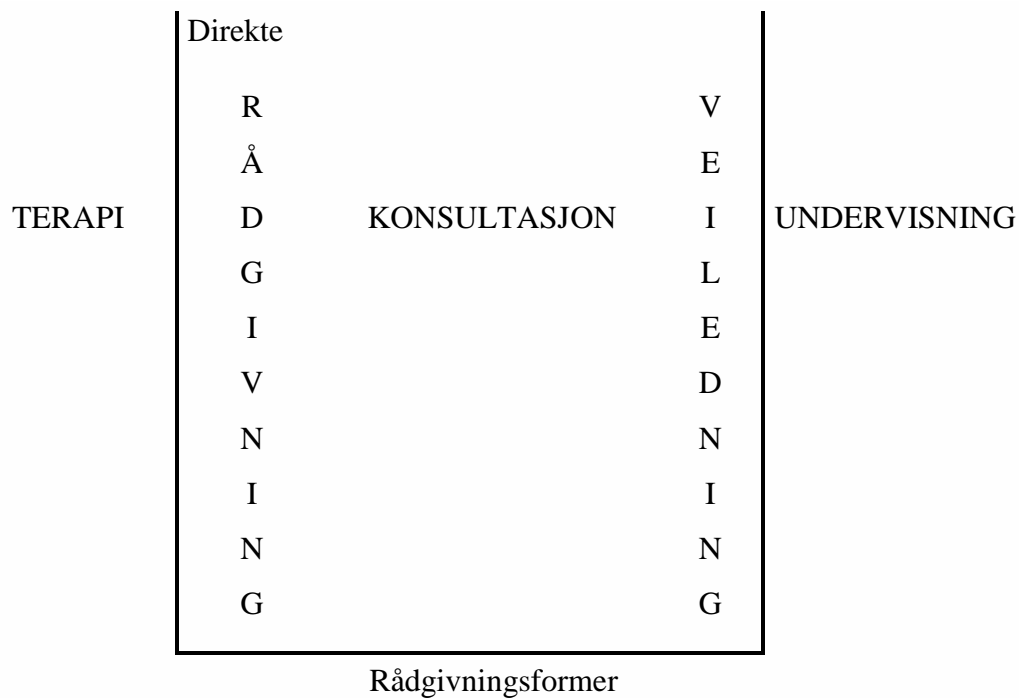
Fra beskrivelsene av Aspergers syndrom tolkes det at man i samtalegrupper som har fokus på læring i fellesskap med andre, trolig vil møte større utfordringer knyttet til kommunikasjon og sosialt samspill.

2.3.4 Gruppeveiledning

Videre i denne delen gjennomgås essensen av gruppeveiledning, veiledningsteknikker og -verktøy, fordeler og bakdeler med bruk av gruppeveiledning, rolle for den som leder gruppeveiledningen og mulige effekter fra å veilede i gruppe.

I følge Lassen (2002) brukes forskjellige typer rådgivning på ulike nivåer, og med ulike fremgangsmåter. Innenfor ulike fagfelt og profesjoner som blant annet pedagogikk, helsearbeid, psykologi brukes begrepene rådgivning og veiledning om hverandre. Lassen illustrerer en grov inndeling av de ulike rådgivningsformene slik (figur 2):

Figur 2.

(Lassen, 2002, s. 31).

Begrepene veiledning og rådgivning brukes ofte om hverandre og det kan være vanskelig å skille begrepene fra hverandre (Dovland, 2013). Psykoedukasjon er knyttet til begrepet «education» (utdanning), som igjen kan knyttes til undervisning. Rådgivning, veiledning og undervisning har til felles et mål om å lære noe til andre. Om dette er i form av råd fra en ekspert, hjelp til å finne egne svar og løsninger, eller i form av kunnskapsoverføring kan variere.

I denne oppgaven er det valgt å bruke begrepet gruppeveiledning i en vid forstand. Det er valgt å bruke en definisjon som er i samsvar med Dovland (2013) sin definisjon av gruppeveiledning: "...en måte å fremme læring og oppdage seg selv og andre - sammen med andre." (Dovland, 2013, s. 59).

Denne definisjonen er valgt av flere grunner. I rapport fra Autismeenheten beskrives det et mangfold av tilnærminger i henhold til samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom (Steindal, 2012). Dette innebærer at noen samtalegrupper er arrangert som kurs, og andre som veiledning eller aktivitetstilbud. For å imøtekomme dette mangfoldet av tilnærminger er det valgt en vid forståelse av begrepet

gruppeveiledning. Denne definisjonen er også valgt for å i størst mulig grad unngå begrepsforvirring knyttet til ulik bruk av de mange ulike begrepene, men også fordi begrepet veileder brukes i omtale av psykoedukasjon for personer med Aspergers syndrom (Vermeulen, 2008).

Davis (1995) likestiller veiledning med enhver situasjon hvor det er gjensidig enighet om at en person skal gå inn i et samarbeid for å hjelpe en annen.

Arbeidet med å fremme den som søker hjelp eller råd sin vekst og mestring er fokus i alle veiledningsamtaler. Felles for ulike faggrupper, veiledere og rådgivere er ønsket om å fremme velvære og utvikling. Dette innebærer utvikling av den enkeltes muligheter og ressurser, utvikling av kartleggingsmetoder for å sikre forståelse av ulike mennesker i ulike situasjoner og utvikling av løsningsopplegg og tiltak som muliggjør en forbedring (Lassen 2002).

I følge Lassen (2002) kan grupperådgivning være å foretrekke når deltagerne har samme behov eller dersom oppgaven er å øke sosiale ferdigheter. Om rådgivningen er individuell eller i gruppe velges ut fra oppgavens art og rådgiverens kompetanse.

Å øke sosiale ferdigheter står sentralt i mange samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom og er således forenelig med Lassens beskrivelser av fordeler med å møtes i gruppe. Videre vil hva som kjennetegner gruppeveiledning belyses.

“En gruppe består av to eller flere personer som er engasjert i sosialt samspill, de har et strukturert forhold til hverandre, er gjensidig avhengig av hverandre, deler felles mål og oppfatter at de er medlem av en gruppe” (Stensaasen & Sletta, 1996, s. 30).

Gruppeveiledning er ikke et møtested for vanlig samtale, men en arena hvor deltagerne oppdager og utvikler seg i strukturerte former (Dovland, 2013).

I følge Boge m. fl. (2009) kjennetegnes en fruktbar samtale i gruppeveiledning, av at den inneholder både et respons- og initiativaspekt. Dette er sentralt for at tankene og ideene til deltagerne i veiledningen skal utvikles, og for at det som blir sagt også blir

utfordret. Veilederens rolle er å ta initiativ til at samtalen utvikler seg i dialog mellom deltagerne i gruppen. Her kan runder brukes for å ta et ansvar for å inkludere alle. I en fruktbar veiledning bygges dialogen på deltakernes utsagn. Ved at veilederen samler trådene i det som blir sagt, og bygger på utsagnene som kastes frem og tilbake, kan veilederen komme med faglige synspunkter og meninger som støtter deltagerens læringsprosess (Boge m.fl., 2009).

Hvilke fordeler og utfordringer kan gruppeveiledning ha fremfor en-til-en veiledning?

Å veilede i gruppe kan gi noen fordeler. Når mennesker samles i en gruppe vil de oppdage at de deler mange følelser, de er ikke alene om å oppleve det de gjør eller ha det slik de har det. I en gruppe får man frem flere synsvinkler og meninger. Man kan i en gruppe få inspirasjon til egne spørsmål, finne løsninger sammen med andre, og få andres oppfatning av egen situasjon (Dovland, 2013). I en gruppe vil man samlet sett ha flere ressurser enn i mindre setting. Muligheten til å dele ulik livserfaring, kunnskap, tanker og kreativitet er også en av styrkene når man veileder i gruppe (Dovland, 2013).

Det er også noen utfordringer knyttet til gruppeveiledning. Forskjellige personlighetstrekk, kompetanse og vilje til måloppnåelse kan gjøre det ekstra vanskelig å veilede i gruppe (Boge m.fl., 2009). En god veileder kan få frem bidrag fra den enkelte. Veiledning i grupper gir likevel redusert mulighet til individualisering. Oppmerksomheten til veileder er også delt mellom alle deltagerne og i mindre grad rettet mot den enkelte (Vermeulen, 2008).

Alle aktiviteter som involverer gruppe utfordrer enkelte av kjerneproblemene med Aspergers syndrom. Spesielt punkt 2. *Kvalitative avvik i gjensidig sosial interaksjon*, i ICD-10, fremhever vanskene mange personer med Aspergers syndrom kan oppleve i en gruppesammenheng. Mange personer med Aspergers syndrom kan vise høy fungering når de er alene, en-til-en, er avslappet, eller er engasjert i en spesiell interesse. Problemene oppstår når flere andre er til stede. I gruppesettinger er ikke en persons intellektuelle kapasitet alltid tilstrekkelig for å håndtere den sosiale interaksjonen som oppstår. Personer med Aspergers syndrom har ofte behov for

lengre tid til å prosessere sosial informasjon, og i gruppesettinger kommuniseres denne informasjonen ofte raskere (Attwood, 2007).

Eldre ungdommer og voksne med Aspergers syndrom kan ha stor glede av å treffe andre med samme slags personlighet og lignende problemer i gruppe. Aspergers-grupper finnes her og der, og kan oppleves som svært positive av gruppemedlemmene (Gillberg, 1998, s. 114).

Teori om Aspergers syndrom viser at å fungere og delta i grupper kan være vanskelig, samtidig som det kan ha nytteverdi. I kapittel 2.3.3. vises det til fordeler og ulemper ved gruppeveiledning generelt. For samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom er det andre fordeler og ulemper som også må tas med i betraktning.

Vermeulen (2008) beskriver at å gjennomføre psykoedukasjon for personer med Aspergers syndrom i grupper kan gi enkelte fordeler og muligheter, men også innebære ulemper og begrensninger.

Vermeulen (2008) beskriver at deltagerne i en samtalegruppe for personer med Aspergers syndrom vil få en opplevelse av ikke å være alene, de kan oppleve lettelse av å erfare at andre også har problemer. De opplever og lærer at Aspergers syndrom kan være veldig likt, samtidig som det kan innebære store forskjeller. Dette er grunnleggende likt Dovland (2013) sine beskrivelser av gruppeveiledning generelt. Imidlertid kan det i samtalegrupper være utfordringer knyttet til at enkeltindivider kan få et feil bilde av egne problemer dersom de fungerer bedre enn de andre i gruppen (Vermeulen, 2008).

I samtalegrupper kan enkeltdeltagerne skjermes fra konfronterende situasjoner ved at veilederens bemerkninger eller kommentarer blir formulert til gruppen som helhet i stedet for til enkeltindivider (Vermeulen, 2008). Attwood (2007) beskriver imidlertid at mange med Aspergers syndrom har vansker med å tolke utydigheter.

Ut fra dette tolkes det at en kommentar som er rettet til alle i samtalegruppen nødvendigvis ikke vil oppfattes til å gjelde den kommentaren var myntet mot.

Med tanke på personer med Aspergers syndrom sin manglende evne til å tolke og anvende nonverbal kommunikasjon, samt en tendens til å tolke det som blir sagt bokstavelig, er det naturlig å tenke at en samtalegruppe kan bli preget av konflikter. Dette støttes også av Vermeulen (2008). Dette kan medføre at lederne av samtalegrupper må bruke tid på å avklare situasjoner eller rette opp i ting som er blitt sagt, etter samtalegruppen er avsluttet. Problemene med sosialt samspill blir tydeligere i gruppeveiledning enn i en-til-en veiledning. Problemer knyttet til det sosiale samspillet i gruppen kan imidlertid brukes til å snakke om problemer knyttet til kommunikasjon og sosial fungering (Vermeulen, 2008).

Mange personer med Aspergers syndrom er ofte ikke gode til å lytte og trenger derfor hjelp til å lære hvordan å delta i en gruppe (Vermeulen, 2008). Sett i lys av at gruppeveiledning er spesielt godt egnet når man skal lære sosiale ferdigheter (Lassen, 2002), kan samtalegrupper være en god arena for å øve på, eller lære om hvordan man lytter.

Vermeulen (2008) beskriver forløp for psykoedukasjon over seks dager. Dette forløpet inneholder mange veiledningsstrategier og -verktøy. Blant annet visuell støtte i form av arbeidsark og skjema med oversikt over for eksempel kommunikasjonsprosessen, tid til å gjøre egne notater og bruk av disse, sosiale aktiviteter, bruk av quiz og film knyttet til diagnosen, samt brett-spill utviklet spesielt til denne psykoedakutive metoden (Vermeulen, 2008).

Gruppeveiledning for personer med Aspergers syndrom har både likheter og ulikheter med gruppeveiledning generelt. Å møtes i gruppe fremfor i en-til-en veiledning byr på, og synliggjør, mange utfordringer i henhold til kommunikasjon og sosialt samspill. De samme utfordringene utgjør imidlertid en mulighet til å ta dette opp som tema. Ved å møtes i gruppe har man også en arena som er egnet for å øve på kommunikative ferdigheter og sosialt samspill.

2.3.5 Veiledningsstrategier og -verktøy

I denne delen vil fokus være på Veiledningsstrategier og -verktøy som kan brukes i gjennomføring av gruppeveiledning. Kommunikasjon og kommunikative ferdigheter

eller egenskaper er viktige elementer for å nå målene i gruppeveiledning. Også mer konkrete verktøy som blant annet rollespill, video, tankekart med mer, kan spille en avgjørende rolle for om og hvordan gruppene når sine mål.

Også konkrete tiltak og virkemidler, som språklige samtaleverktøy, kan brukes i gruppeveiledning. Dette kan innebære bruk av åpne spørsmål, bruk av speiling ved å be deltageren gjenta det som sies for å sjekke forståelsen eller bruk av billedlig språk og metaforer for å beskrive følelser eller situasjoner. Man kan også bruke skalering i forholdt til ønsket situasjon og nåværende situasjon, konfrontasjon med provoserende spørsmål eller be om en beskrivelse av en ideell fremtid (Seville, 2012).

I veiledning med personer med begrenset språk, abstraksjonsevne, sjenanse eller utilpasshet, kan konkrete hjelpemidler som for eksempel bilder av situasjoner, mennesker eller dyr brukes. Kort som beskriver egenskaper, interesser eller dyr, samt rollespill er andre aktuelle hjelpemidler i en slik veiledningssituasjon. Aktiviteter som å tegne følelser, tanker og drømmer, eller tegne tenkekart underveis i veiledningprosessen, kan også brukes (Seville, 2012).

Harnar (2005) beskriver personer med Aspergers syndrom profiterer av metoder som er så visuelle og konkrete som mulig.

2.3.6 Rammer

En gruppeveiledning vil påvirkes av rammene. Hvilke rammer støttegrupper bør ha, har vært forsket på. Rammene innebærer blant annet fravær av tvang, uformelle omgivelser med fleksibilitet, fravær av hierarki og fravær av en medisinsk tilnærming som innebærer diagnostisering og utredning (Mead & MacNeil, 2004).

Også antall deltagere og hvordan gruppen er satt sammen vil være av betydning for prosessen og resultatet av gruppeveiledningen. I følge Dovland (2013) mener de fleste veiledningsteoretikere at fra seks til åtte deltagere er en egnet gruppestørrelse (Dovland, 2013).

En gruppe bør ha mellom fire og ti medlemmer – helst mellom fem og sju.” En mindre gruppe vil fort mangle nye, friske innspill, mens en større gruppe vil risikere at deltakere ikke deltar aktivt.” Når medlemstallet overstiger seks personer, er resultatet at noen blir passive, kommunikasjonen hemmes og det stilles større krav til ledelse og organisering (Stensaasen & Sletta 1996, s. 36).

For gruppeveiledning for personer med Aspergers syndrom anbefales en gruppestørrelse på fem til åtte deltagere, og at man velger gruppe med utgangspunkt i en balanse mellom hetero- og homogenitet i gruppen. Dette gjelder i forhold til om personene er aktiv eller passiv i samtale og aktiviteter, om de har en positiv eller negativ relasjon til diagnosen, og om de har tilleggsdiagnoser. Man må også ta hensyn til om deltagerne kjenner hverandre og være oppmerksom på å ha en overvekt av positive relasjoner (Vermeulen, 2008).

2.4 Effekt

Effekt kan oppsummeres i tre punkter. Det første innebærer en opplevelse av konstruktiv atferdsendring, det andre omhandler en utvikling av følelsesmessige dimensjoner og det tredje innebærer en større grad av personlig kontroll i livet (Lassen, 2002).

Veiledning kan ikke reduseres til et spørsmål om å bruke den rette veiledningsmodellen. Om en veiledning blir fruktbar er også avhengig av om den som søker hjelp er motivert, grad av konsentrasjon, engasjement og forutsetning for læring (Boge m.fl, 2009).

I rapport fra Kunnskapssenteret oppsummeres forskning som vurderer effekt av gruppeundervisning til pasienter og pårørende. Hovedfunnene fra rapporten peker på positiv effekt innen psykisk helse, relasjoner, mestring og kunnskap om egen helse (Kunnskapssenteret, 2011).

Samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom er et lite vitenskapelig beskrevet tema (Weidle, Bolme & Høyland, 2006). Effekten av samtalegruppene enda mindre. I en undersøkelse av samtalegrupper i Norge for personer med Aspergers syndrom i alderen 12 til 18 år, beskrives positive opplevelser og jevnlig deltagelse

med få unntak. Det vises videre til en antatt økt selvtillit og bedre forhold til egen identitet. Foreldrenes rapportering fra samme samtalegrupper viser økt selvtillit og lykke. Den viser også økt toleranse for andres meninger, bedre evne til å snakke om Aspergers syndrom og sine vansker med andre, lettere å akseptere seg selv for den man er, samt økt åpenhet og sosial omgang med andre.

Målsettingene for samtalegruppene er å motvirke isolasjon og ensomhet, forebygge tilleggsvansker, utvikle egen identitet samt å øve på sosiale ferdigheter i en arena med trygge rammer (Steindal, 2012).

I rapport fra Autismeenheten vises det til positiv effekt i form av redusert ensomhet, trygghet, stressreduksjon, økt trivsel, bedre forhold til egen identitet, bedre sosial fungering og kommunikasjon. Rapporten fremhever også kompetanseheving og fagutvikling for de som driver gruppene som en positiv effekt (Steindal, 2012).

Teorien viser at samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom kan ha positiv effekt på flere områder. Mange av områdene er overlappende med den effekten man kan ha i gruppeveiledning forøvrig.

Ved å møtes i gruppe kan personer med Aspergers syndrom bli utfordret på sine vansker med å håndtere kommunikasjon og sosialt samspill. Gruppeveiledning kan også være en årsak til stress. Dette kan oppleves negativt for deltagerne. Gillberg (1998) beskriver at psykoterapi i grupper for personer med Aspergers syndrom kan være kontraindisert. Dette innebærer at de kan virke mot sin hensikt. Gillberg (1998) beskriver videre at enkelte kan utvikle forvirring, brudd med sine pårørende og i ytterste konsekvens forsøke å ta selvmord som følge av et gruppetilbud som ikke tar hensyn til de diagnostiske vanskene.

3. Metode

3.1 Innledning

I dette kapitlet vil valg av forskningsdesign samt beskrivelser av organisering og gjennomføring av undersøkelsen presenteres. Valg av metode vil også beskrives og begrunnes.

3.2 Forskningsdesign

”Også i forskning dreier design seg om formgivning. En forsker starter med problemstillingen og vurderer hvordan det er mulig å gjennomføre undersøkelsen fra start til mål” (Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2010, s. 73).

Valg av forskningsdesign er i første omgang begrunnet med å finne et design som passer til problemstillingen i oppgaven. I denne oppgaven er problemstillingen:

Hvordan beskriver fagpersoner planlegging, gjennomføring og effekt av samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom?

Det er gjennom samtalen vi får vite noe om menneskers opplevelser (Kvale & Brinkmann, 2009).

I denne oppgaven vil det benyttes et kvalitativt forskningsdesign. Dette begrunnes med et ønske om å skape en dybdeforståelse av planlegging, gjennomføring og effekt av samtalegrupper. Det er ikke ønskelig å undersøke et representativt utvalg.

Innsamlede data skal belyse hvordan fagpersoner beskriver samtalegrupper. En slik beskrivelse vil være nært knyttet til hvordan de opplever samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom. For å belyse noens oppfattelse, opplever forskeren at dette best belyses gjennom beskrivelser av fenomenet, ikke gjennom spørreundersøkelser.

Det er relativt få samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom i Norge. Det ville derfor være vanskelig å få et statistisk materiale som i et naturvitenskapelig perspektiv også er valid. Dette er også et argument for å bruke et kvalitativt design i

denne oppgaven.

3.3 Vitenskapelig ståsted

Valg som blir gjort i denne oppgaven er knyttet til forskerens vitenskapelige ståsted. Dette ståstedet er igjen preget av forskerens bakgrunn. Dette omfatter en variert yrkesbakgrunn som de siste 14 årene innebærer jobb i skole, på institusjon for døvblinde og på hjelpemiddelsentral. De siste 4 årene har forskeren vært ansatt som fagkonsulent i en habiliteringsavdeling for voksne. Forskeren er utdannet vernepleier, men har etter dette studert tegnspråk og praktisk pedagogikk. Forskeren har ved flere anledninger hatt en fot i den ”medisinske verden” og en annen i den ”pedagogiske verden”. Det ønskes ikke i denne oppgaven å sette den ene forståelsen over den andre, begge sidene har ulike kvaliteter som både har fordeler og ulemper i ulike situasjoner.

Naturvitenskapene forholder seg i hovedsak til fenomener uten språk og evne til å forstå seg selv i sine omgivelser. Det er ikke mulig å diskutere med, eller spørre ut, disse studieobjektene, enten det dreier seg om atomer, gener, celler eller dyr. Naturforskeren er tilskuer til det som studeres (Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2010, s. 30).

Samfunnsvitenskapens studiefelt er mennesker. Samfunnsvitenskapelig metode handler om hvordan man går frem for å innhente og analysere informasjon om den sosiale virkeligheten. Dette innebærer ofte å innhente og analysere informasjon om andres meninger og oppfatninger (Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2010). Samfunnsforskeren er en deltager i samfunnet, og kan ikke bare være en tilskuer til det han studerer (Skjervheim, gjenngitt etter Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2010, s. 31).

Som mastergradstudent utvikles min kunnskap om både naturvitenskap og samfunnsvitenskap seg kontinuerlig. Helhetlig kunnskap og posisjon i forhold til ulike vitenskapelige forståelser er derfor stadig skiftende. Forskeren anerkjenner at kunnskap om disse vitenskapene ikke er fullstendig og at ytterligere kunnskap og erfaringer i bruk av disse vitenskapene vil påvirke forskerens posisjon i forhold til dem.

3.4 Hermeneutikk og fenomenologi

Forskeren velger å innta en hermeneutisk posisjon i denne oppgaven.

Hermeneutikk (hermeneutic): Av gresk *hermeneuein*, som betyr å fortolke. Det hermeneutiske paradigmet søker etter en helhetlig forståelse av menneskenes livsverden. Meningsfulle fenomener er forståelige bare i den sammenhengen eller konteksten den forekommer i (Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2010).

Innenfor kvalitativ forskning brukes også betegnelsen *hermeneutisk sirkel*. Dette innebærer at fortolkningen stadig beveger seg mellom del, helhet, egen forståelse, fenomenet som skal tolkes og konteksten det tolkes i (Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2010).

Forskerens oppfatning er at man gjennom samfunnsvitenskapelig forskning og bruk av intervjue som metode, ikke kan utelukke at data som samles inn er upåvirket av for eksempel samspillet mellom forsker og informant, hvor og når intervjuet gjennomføres eller av andre forhold. Forskeren er også av den oppfatning at man ikke kan utelukke at data som samles inn påvirkes av ytre faktorer som ikke er direkte relatert til fenomenet eller intervjuet. For eksempel mediaoppslag eller lignende som kan påvirke hvordan fenomenet oppfattes.

Det er også valgt en fenomenologisk tilnærming i oppgaven. I kvalitativ forskning er fenomenologi knyttet til å forstå sosiale fenomener gjennom aktørenes egne perspektiver, og beskrive verden slik den beskrives av informantene (Kvale & Brinkmann, 2009). Dette innebærer at det er ledernes perspektiver, beskrivelser og opplevelser av samtalegruppene som står sentrale. Det er likevel valgt å ta med data som beskriver tilbakemelding fra deltagerne i form av evalueringsskjema og lignende.

3.5 Valg og beskrivelse av metode

Metode dreier seg om å etablere prosedyrer og teknikker for å komme frem til mest mulig relevant og pålitelig kunnskap om samfunnet. Dette er teorier om hvordan informanter bør velges ut, hvordan data samles inn, og ikke minst hvordan data skal analyseres og tolkes (Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2010, s. 44).

I kapittel 3.2 ble det redegjort for valg av et kvalitativ forskningsdesign i oppgaven. Det er videre valgt å bruke et kvalitativt semistrukturert intervju for innsamling av data.

I et semistrukturert intervju, gjennomføres intervjuene med utgangspunkt i en utarbeidet intervjuguide. Forskeren kan bevege seg frem og tilbake i intervjuguiden. Spørsmål, temaer og rekkefølge kan således variere (Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2010).

Bruk av semistrukturert intervju begrunnes med at forskeren opplever et ustrukturert intervju som vanskelig å gjennomføre, da det stilles høyere krav til at forskeren skal kunne tilpasse spørsmål underveis i intervjuet. Større krav til at forskeren holder oversikten om det innhentes sammenlignbare data fra intervjuet, er også begrunnelse for at utstrukturert intervju ikke velges. Forskeren velger å ikke anvende strukturert intervju da dette anses som for lite fleksibelt for problemstillingen som skal belyses, samt at data fra et slikt intervju ikke blir like utfyllende som ved mer ustrukturerte intervjuformer. Valg av semistrukturert intervju er begrunnet med at det gir en god mulighet til å holde oversikt i intervjusituasjonen, samtidig som det gir mulighet til å få utfyllende svar.

3.6 Utvalg

Samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom er et relativt nytt fenomen, i Norge startet første samtalegruppe i 1997. Det har etter hvert dukket opp flere samtalegrupper rundt om i landet. Det er anslått at mellom 200 og 250 personer med Aspergers syndrom mottar gruppetilbud ved årsskiftet 2011/2012 (Steindal, 2012). Mange ledere av samtalegrupper har siden 2007 vært deltagende i ”Nasjonalt fagutviklingsnettverk om psykoedukative grupper for personer med Aspergers syndrom”. Habiliteringstjenester for voksen og barn, BUP og DPS, voksenopplæring, Statped og PPT er representert i nettverket (Steindal, 2012). Det er fra dette nettverket informantene til undersøkelsen ble innhentet.

Da problemstillingen også er rettet mot effekt av samtalegrupper er begrensninger i utvalget av informanter nødvendig. Oppfattelse av effekt innebærer et element av å vurdere fenomenet over tid. Utvalget hadde derfor følgende kriterie:

- Gruppelederen må ha ledet en samtalegruppe for personer med Aspergers syndrom i minst ett år.

I undersøkelsen brukes fire informanter. Det var ikke bestemt hvor mange som skulle intervjues. Etter første gangs utsending av informasjonsskriv meldte fire informanter seg. I utgangspunktet var det bestemt å stoppe når forskeren opplevde at problemstillingen var belyst tilstrekkelig (Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2010). Dette ble oppnådd med fire informanter. På grunn av stor geografisk spredning av informanter ble intervjuene planlagt gjennomført per videokonferanse i lukket nettverk. Bruk av videokonferanse ble også valgt på bakgrunn av masteroppgavens omfang og forskerens økonomi ikke gjorde det mulig å reise til informantene for å gjennomføre intervjuene. Det var også et ønske om å gjennomføre intervjuene slik at kroppsspråk mimikk og gester fikk påvirke intervjusituasjonen. På grunn av tekniske problemer måtte imidlertid et av intervjuene gjennomføres per telefon.

3.7 Intervjuet

Før selve intervjuet kunne finne sted var det flere hensyn som måtte tas.

3.7.1 Informasjon til informantene i forkant av intervjuet

Kvale & Brinkmann omtaler metode som ”veien til målet”.

”Hvis man skal finne eller vise andre veier til målet, må man vite hva målet er”

(Kvale & Brinkmann, 2009). I forkant av intervjuene ble det laget et informasjonsskriv som inneholdt en tematisk oversikt over hva intervjuet ville handle om. Forskeren ønsket ikke å informere om hvilke spørsmål som ville bli stilt under intervjuet, da det ikke var ønskelig at informantene skulle svare kun med utgangspunkt i de spørsmål som er utarbeidet, men heller kunne bidra med informasjon om fenomenet som ikke var omfattet i utarbeidede spørsmål.

I informasjonsskrivet ble det informert om hvor mye tid som ble forventet brukt på intervjuet, intervjuets form, bruk av diktafon og videokonferanse.

3.7.2 Intervjuguide

I et semistrukturert intervju er intervjuguiden sentral. Til dette intervjuet ble det utarbeidet en intervjuguide med spørsmål rettet mot de tema presentert i informasjonsskrivet. Valg av samfunnsvitenskapelig forskningsdesign, semistrukturert intervju samt utformingen av problemstillingen medførte at forskeren ønsket å utforme spørsmålene i intervjuguiden etter noen kriterier. Det ble utarbeidet spørsmål som i minst mulig grad kunne besvares med ”ja” eller ”nei”, spørsmål som var åpne og nøytrale, samtidig som de ikke var verdiladede. Dette begrunnes med et ønske om at spørsmålene i minst mulig grad skal påvirke data fra informantene. Forskeren valgte også å utforme spørsmålene med enkle begreper og unngå faguttrykker. Dette for å unngå misforståelser, samt behov for begrepsavklaring, men også fordi fagbegreper kan oppfattes ulikt av informantene. For at intervjuene skulle få en naturlig start var det viktig at de innledende spørsmålene er generelle (Dalen, 2008).

I tillegg til generelle spørsmål ble det utarbeidet delspørsmål som var mer konkrete. Disse hadde til hensikt å lede informantene til ytterligere utdypning. I intervjuene ble informantene også oppfordret til å fortelle om eventuelle andre viktige momenter eller forhold knyttet til samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom.

3.7.3 Prøveintervju

Etter at intervjuguiden var ferdigstilt ble det gjennomført et prøveintervju. Informanten til dette intervjuet hadde ikke fullt ett års erfaring med å lede samtalegruppe, men ble likevel valgt fordi informanten har god kjennskap til samtalegrupper som fenomen, og har deltatt som leder i samtalegruppe ved flere anledninger. Forskeren opplevde det som en fordel at valg av informant til prøveintervjuet var en person forskeren på forhånd har samarbeidet med, og som kunne gi en tilbakemelding på opptreden i intervjusituasjonen, hvordan spørsmål ble stilt, om spørsmålene opplevdes som åpne eller ledende og den generelle gjennomføringen av intervjuet.

Prøveintervjuet ble tatt opp på diktafon, og egne notater skrevet etter intervjuet. Etter

gjennomføringen og tilbakemeldinger fra informant ble intervjuet vurdert i forhold til Kvale og Brinkmann (2009) sine kvalitetskriterier for et intervju. Dette innebar å vurdere i hvilken grad intervjuet utløste spontane, innholdsrike, spesifikke og relevante svar fra intervjupersonen, i hvilken grad spørsmålene ble fulgt opp fra intervjuers side, og hvordan betydningen av de relevante delene av svaret ble gjort tydelig. Det var også sentralt å fokusere på å få kortere spørsmål fra intervjuer og lengre svar fra intervjupersonen (Kvale & Brinkmann, 2009). En vurdering av intervjuers evne til å tolke mens intervjuet pågår, i hvilken grad intervjuer får verifisert sine fortolkninger av intervjupersonens svar, samt om intervjuer var ”selvkommuniserende” med at det utdypes hva som menes med egne spørsmål (Kvale & Brinkmann, 2009).

3.8 Gjennomføring av intervju

Informantene befant seg spredt over store deler av landet, og forskeren vurderte det som svært vanskelig å reise rundt til de ulike informantene for å gjennomføre intervju, både av økonomiske og tidsmessige årsaker. To av informantene ble intervjuet hver for seg mens, de to siste ble intervjuet sammen etter eget ønske.

Da fysisk oppmøte var utelukket gjensto intervju per videokonferanse eller telefon som alternativer. Videokonferanse ble vurdert som best egnet da det ga mulighet til å i større grad oppfatte hvordan informanten opplevde intervjusituasjonen. Informantene er ansatte i Habiliteringstjenesten for voksen og barn, BUP/DPS, voksenopplæring, Statped eller PPT, samt at de er medlemmer i “Nasjonalt fagutviklingsnettverk om psykoedukative grupper for personer med Aspergers syndrom”, og er vant med å bruke videokonferanse. Tidsramme for intervjuet ble basert på tiden brukt i prøveintervjuet, men ble satt av noe ekstra tid, da man ikke forventet at alle intervjuene tok like lang tid. Fordi forskeren opplever det som vanskelig og distraherende å gjøre notater underveis, ble det benyttet diktafon i intervjusituasjonene. Selv om videoopptak av selve videokonferansen kunne vært en løsning, ble bruk av diktafon foretrukket. Dette begrunnes med en antagelse om at informantene ville finne det mindre inngripende ved bruk av diktafon, samt at opptak av videokonferanse var teknisk vanskelig å få til.

3.9 Validitet, reliabilitet og etikk

3.9.1 Validitet

Validitet er et spørsmål om hvor godt, eller relevant, data representerer det fenomenet som skal undersøkes (Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2010).

Validitet (gyldighet) kan også vurderes ved å se på om data belyser det generelle fenomenet, om det er mulig å påvise årsakssammenheng samt om utvalget er representativt og relevant for andre områder (Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2010). Det er tidligere i oppgaven redegjort for at samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom har mange ulike tilnærminger. Validiteten i denne oppgaven blir av den grunn mindre enn dersom man hadde undersøkt et fenomen som hadde mer lik form, prosess og innhold.

I denne oppgaven er ikke hensikten å belyse en årsakssammenheng. Oppgaven er utformet for å belyse og utdype fenomenet samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom. Det er ikke gjennomført noen undersøkelse med et utvalg som er representativt for befolkningen. Resultatene fra oppgaven har derfor ikke høy grad av validitet. Utvalget vurderes å være valid og relevant i forhold til antall samtalegrupper som drives i Norge. Det tolkes ikke å være valid og relevant i forhold til befolkningen forøvrig.

For å styrke oppgavens validitet er det vektlagt å gi en åpen og detaljert beskrivelse av undersøkelsens forløp, samt ved å la informantene lese data og bekrefte fortolkningene (Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2010).

3.9.2 Reliabilitet

Reliabilitet (reliability): Hvor pålitelige data er. I kvantitative undersøkelser kan man teste reliabilitet ved å gjenta samme undersøkelse (test-retest-reliabilitet) eller la flere forskere vurdere dataene (interreliabilitet) (Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2010).

Tidsrammen, utvalget, samt oppgavens innhold gjør det vanskelig å gjennomføre

samme undersøkelse flere ganger.

Det er gjennomført lite forskning på dette temaet i Norge. Det er av den grunn også vanskelig å la andre forskere vurdere dataene. Det ble i 2006 utgitt en rapport om ”Erfaringer fra samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom” av Autismeenheten (Steindal, 2006). Forskerens formål med denne oppgaven er blant annet å belyse sannsynlige sammenhenger med å sammenligne data med denne rapporten. Det vil imidlertid i svært liten grad føre til høyere reliabilitet for denne oppgaven.

3.9.3 Etikk

Gjennomføringen av denne oppgaven vil i høyest mulig grad bevare integriteten til informantene, samt deltagerne i samtalegruppene de driver. I informasjonsskrivet er det beskrevet at det til enhver tid er mulig å trekke seg som informant. Spørsmålene vil utformes på en slik måte at informasjon om enkeltpersoner, sted eller tid ikke er nødvendig. Informantene ble oppfordret til å ikke bidra med informasjon som kunne gå på bekostning av informantens eller deltagerne i samtalegruppens integritet eller anonymitet. I intervjusituasjonen ble informantene gitt muligheten til å uttale seg utenom det som skulle transkiberes. Forskeren vil også i høyest mulig grad bevare informantene og deltagerne i samtalegruppene sin integritet i transkivering og oppbevaring av intervjuet. Informantene ble gitt muligheten til å lese mine forslag til analyse av data. Dette begrunnes med at det var ønskelig med tilbakemelding på tolkninger og at informantene fikk en siste mulighet til å komme med innvendinger dersom noe skulle gå på bekostning av noens integritet. Tilbakemeldinger fra informantene har medført at enkelte utsagn er endret til å være mer overens med informantenes oppfatning av samtalegruppene.

3.10 Analysemetoden

Første delen av analysen startet ved transkriberingen. Transkriberingen innebar en konkret omdanning av en muntlig samtale, i denne oppgaven et intervju, til en skriftlig tekst (Kvale & Brinkmann, 2009). Allerede i transkriberingen ble det gjort valg som påvirket hvordan data ble analysert.

I denne oppgaven er det valgt å transkribere normalisert. Dette innebar å transkribere til bokmål og ikke dialekt. Forskeren valgte videre å transkribere pauser og lyder som ”eéh” , ”mmm” og lignende. Dette begrunnes med at lyder og pauser oppfattes som meningsfylt for data som samles inn. Transkripsjonene inneholder også alt forskeren uttrykker i intervjusituasjonen. Dette ble gjort fordi man i ettertid bedre kan se om dette påvirket intervjusituasjonen, samt at det hadde læringsverdi for forskeren. Forskeren ble på den måten mer bevisst på egen rolle i intervjusituasjonen. For å bli godt kjent med data ble transkripsjonene lest flere ganger.

Forskeren har valgt å transkribere intervjuene selv. Dette begrunnes med at det gir bedre innsikt i min egen rolle som intervjuer og for å sikre spesifikke detaljer som er viktige for analysen (Kvale & Brinkmann, 2009).

I denne oppgaven er utdrag fra transkripsjonene endret til en mer litterær stil. Dette begrunnes med et ønske om å gjøre teksten bedre egnet for leserne av oppgaven.

”Ved å overføre samtalen til en litterær stil bliver det mulig å formidle meningen med intervjupersonens historie til leserne” (Kvale & Brinkmann, 2009).

I analysen anvendes Kathy Charmaz ”line by line coding”. Dette innebærer at forskeren analyserte setning for setning og sorterte dem i ulike tema. Disse temaene er knyttet til forsknings spørsmål og spørsmål fra intervjuguiden. Data er deretter analysert etter hvordan de står i relasjon til disse spørsmålene. Analyse er en sorteringsøvelse ”den kvantitative delen av kvalitativ forskning” (Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2010).

I denne oppgaven er arbeidet med data delt opp i følgende faser.

Fase	Beskrivelse
1. Transkribering	Transkribering av intervjuet inklusive ordlyder, repetisjoner o.l.
2. Identifisering av tekst	Transkripsjonene ble supplert med notater for å forstå hva som er meningsbærende i teksten. Dette innebar også gjentatte lyttinger av intervju.
3. Sortering av tekst	Teksten ble sortert i kategorier knyttet til forskningsspørsmål og spørsmål i intervjuguiden.
4. Forenkling av tekst	Utsagn som ikke var meningsbærende eller ikke var av betydning for oppgaven ble fjernet. Ordlyder og språklyder som ikke var av betydning ble også fjernet.
5. Sammenfatning av tekst	Tekstene er i hvert enkelt intervju delt i tema. Deretter er alle intervju sammenfattet i tema. Teksten fra de ulike fasene er beholdt for å kunne gå tilbake for å hente direkte utsagn, og for å få en bedre forståelse for materialet.
6. Modifisering av tekst	Teksten ble modifisert fra en muntlig form til en mer litterær og mer leselig form.

I kapitel 3.5 ble det redegjort for å innta en hermeneutisk posisjon i denne oppgaven. Den hermeneutiske posisjonen er sammenhengende med den hermeneutiske sirkel, som er grunnleggende for etterarbeidet i denne oppgaven.

All fortolkning består i stadige bevegelser mellom del og helhet, mellom det vi skal fortolke, og den konteksten den skal fortolkes i, mellom det vi skal fortolke, og vår egen forståelse. Hvordan delen fortolkes, avhenger av hvordan helheten fortolkes, og hvordan helheten fortolkes, avhenger av hvordan konteksten fortolkes, og omvendt (Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2010).

Forskeren har det siste året drevet samtalegrupper selv, og har en del teoretisk kunnskap om fenomenet. Forskeren har også deltatt som gjest i samtalegrupper. Dette

innebærer en del erfaring og forhåndskunnskap om samtalegrupper og nytteverdien av dem. Gjennom intervju, transkribering og setning - for - setning analyse får forskeren nye delkunnskaper som belyser problemstillingen. I etterarbeidet vurderes også i hvilken kontekst data som fremkommer fra intervjuet skal fortolkes, på hvilken måte dette påvirker hvordan data belyser problemstillingen, hvordan dette påvirker forskerens egen forståelse og hvordan dette påvirker den helhetlige forståelsen av problemstillingen. Dette er prosesser som kan gjentas ved at delkunnskap gir ny kunnskap om hvordan helheten oppfattes, som igjen gir ny kunnskap om hvordan delkunnskap kan oppfattes og fortolkes.

4. Analyse

I dette kapitlet analyseres data fra fire informanter. To informanter ønsket å bli intervjuet samtidig. Tolkningen av dette intervjuet er imidlertid gjort separat der det var mulig. For å gjøre det enklere for leseren av oppgaven har informantene fått de fiktive navnene: Anne, Beate, Cathrine og Dina.

Intervjuet var utformet for å belyse problemstillingen: *Hvordan beskriver fagpersoner planlegging, gjennomføring og effekt av samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom?*

I intervjuet var planlegging delt i spørsmålene: Hva er samtalegruppens rammer?, og hvilke forberedelser er viktige?

Gjennomføring var delt i spørsmålene: Hvilken rolle har den som leder samtalegruppen? Hvilke metoder anvendes i samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom? Gjøres det kommunikative tilrettelegginger eller tilpasninger i samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom?

Effekt var delt i spørsmålene: Hva er målene med samtalegruppene?, og hvilken effekt eller nytteverdi har de?

Analysen er delt inn i hovedtemaene planlegging, gjennomføring og effekt.

4.1 Planlegging

Med utgangspunkt i tema planlegging er data organisert i overskriftene behov for *forberedelse* og *rammer*.

4.1.1 Behov for forberedelse

Det er i oppgavens teoridel redegjort for at mange personer med Aspergers syndrom kan ha vansker knyttet til å organisere sine aktiviteter. Informantene beskriver hvordan de på ulike måter imøtekommer dette.

Anne forteller at de alltid møtes en gang før samtalegruppene starter. Hun forteller også at de sender brev med informasjon. Brevet inneholder blant annet bilde av hvem som skal lede samtalegruppen og hvor de skal være. Hun beskriver at de gir tydelig og detaljert informasjon om hele forløpet i samtalegruppen per brev.

Beate forteller at gruppedeltagerne er forberedt på samtalegruppe ved at det gjennomføres en individuell samtale med hver enkelt deltager, hvor man snakker om hva samtalegruppe er for noe. Beate beskriver også at noen av deltagerne er avhengig av bistand og tilrettelegging for å komme seg til samtalegruppene. Det er derfor nødvendig med et godt samarbeid med kommune og andre lokale instanser for å få det til. Selv om deltagerne har vært med på å utforme regler for gruppen har det vært mye forberedelse i forbindelse med å lage regler. Reglene går på bruk av mobiltelefon, taushetsplikt, respekt for hverandre og redegjørelse av hva som ligger i de begrepene.

Dina beskriver at det ble gjort forsamtaler før oppstart av samtalegruppene. De har også fått tilbakemeldinger fra deltagerne om at forsamtalen var nyttig da de fikk se hvem de skulle møte og hvor de skulle være. Flere deltagere har også fortalt at de ikke ville ha møtt på samtalegruppen dersom de ikke hadde gjennomført en forsamtale. Forsamtalene brukes også for å avdekke om enkelte deltagere har spesielle behov som må tilrettelegges for. For eksempel tilrettelegges det i henhold til støy og lysforhold i gruppen, samt om noen ikke klarer å sitte nært andre og derfor har behov for ekstra plass.

I henhold til aktiviteter som skjer utenfor samtalegruppens faste lokaler forteller Cathrine at det var behov for ytterligere forberedelser. Dette innebar befaring på det aktuelle stedet samt informasjon og tips om aktiviteten.

Cathrine: ... Så fikk de individuelle tips av meg på tomannshånd, på forhånd. På hvordan de strategisk skulle sette seg. Noen trengte å sitte med fjeset ut mot folk og noen trengte å sitte med ryggen mot folk...

Cathrine forteller også at de har også kjørt parallelle kurs for nærpersoner, og at dette øker deltagelsen på samtalegruppene.

Cathrine: ... det at nærpersoner kjørte og fikk informasjon i et eget kurs, vil øke sjansen for at de kom seg over dørterskelen. At de faktisk både kom og forble på kurset, den tryggheten at nærpersonene var i samme hus...

Fra utsagnene utledes det at deltagerne i disse gruppene hadde et stort behov for forberedelser og praktisk bistand for å kunne delta på samtalegrupper. Det fremkommer et behov for at deltageren får informasjon og samtale om hva samtalegruppe innebærer og at mange har behov for støtte i henhold til motivasjon. Fra intervjuene tolkes det også at en forsamtale er viktig for å kartlegge eventuelle andre behov deltagerne kan ha. Det tolkes også at samtalegrupper kan oppleves som uttrykt for mange med Aspergers syndrom, samt at den utryggheten blant annet kan være knyttet til en usikkerhet om hva samtalegruppe er for noe.

4.1.2 Rammer

Informantene beskriver ulike rammer i form av blant annet samtalegruppens omfang og gruppenes størrelse.

Anne beskriver at gruppene for ungdommer møtes en dag i uken på ettemiddagstid. Det er rundt åtte deltagere i gruppen. I gruppe for barn var det fem ledsagere som deltok i gruppe, for ungdommer var det to. Anne forteller at behovet for ledere og ledsagere i gruppen blir mindre etter hvert som deltagerne blir eldre. Gruppene har møttes mellom åtte til ti ganger. Anne forteller at deltagerne ikke ønsker å slutte i gruppene, ofte har gruppene fortsatt i regi av kommunen eller andre instanser. Anne beskriver videre at i grupper for barn og ungdom var foreldrene alltid med første gang, som en trygghetsfaktor. Hun beskriver også at trivsel og aktiviteter som deltagerne trives med ble vektlagt i disse gruppene. Blant annet var det viktig å ha noe å spise som alle likte.

Beate forteller om erfaringer med to forskjellige grupper. Den ene gruppen var for voksne. De møttes én gang pr måned over 11 år á én og en halv til to timer. Det var mellom 5 og 10 deltagere i gruppen.

Beate: Det var faktisk noen som deltok helt fra start til slutt, altså 11 år... Det var tre - fire stykker var med veldig lenge, andre kom og var i perioder.

Beate beskriver samtalegrupper for voksne som et åpent tilbud, uten behov for henvisning til spesialisthelsetjenesten. Beate beskriver også denne gruppen som et ”sosialt treffsted”.

Den andre gruppen var for ungdommer som hadde tilbudet om samtalegruppe som ”erstatning for en skoledag”. Beate forteller at gruppen for ungdommer møttes en gang per uke. Møtene varte i fire og en halv time. Gruppene gikk over to og et halv år. Beate forteller at gruppen for ungdommer ikke bare var for personer med Aspergers syndrom. De definerte gruppen som ”en gruppe for personer med sosiale og organisatoriske vansker”. I gruppen for ungdommer var ikke fokus like mye rettet mot å lære om diagnosen.

Beate: ... Aktivitet ble også en veldig viktig del av øvingen. Trening i å være sammen med andre og samhandle...

Beate beskriver at det i begge gruppene var behov for å holde en veldig stram struktur og gi mye informasjon. I ungdomsgruppen var det flere deltagere med ADHD problematikk eller med uttalte sosiale vansker. I ungdomsgruppen var det derfor behov for strammere struktur og flere regler. Men dette endret seg etter hvert.

Beate: ... selv om vi hadde en helt fast struktur, så ble det kanskje mer uformelt etter hvert...

Beate forteller også at gruppene ikke var en arena for å klage, eller en arena som var kjempegodt tilrettelagt i henhold til vanskene som er knyttet til Aspergers syndrom.

Beate: ...Vi tenkte at det er en arena hvor man virkelig kan få lov til å lære noe. Jobbe med seg selv...

Beate beskriver også at lokalene hvor samtalegruppene gjennomføres er av betydning for samtalegruppene. Hun beskriver blant annet at utfordringer knyttet til forholdet mellom deltagerne og andre som benyttet samme lokale er en av grunnene til at samtalegruppe ikke drives pr dags dato. Hun forteller videre at det er viktig at lokalene er tilrettelagt med mulighet for aktiviteter, at det er rolige omgivelser og at man ikke trenger å ta hensyn til andre.

Både Cathrine og Dina forteller om grupper som gjennomføres som et kurs i samarbeid med et ”Lærings- og mestringsenter” i helseforetaket. Gruppene ble gjennomført på dagtid annen hver uke og varte i to og en halv time. Gruppene består av inntil 14 deltagere, alle henviste pasienter til spesialisthelsetjenesten. Gruppen møttes totalt seks ganger.

Cathrine og Dina forteller at det er noen fordeler med mindre grupper, men at det også er fordeler med store grupper.

Cathrine: Når vi var oppe i 14 deltagere var det lettere å finne noen som de hadde felles interesser med.

Dina: Det blir veldig sårbart hvis du bare har 6-7 stykker i en gruppe. Dersom noen er borte eller av ulike grunner faller i fra, så blir det veldig liten gruppe.

Dina beskriver at det i større grupper er mulig å dele samtalegruppen i mindre grupper som passer bedre sammen.

Dina: Når vi er flere deltagere kan vi dele samtalegruppen i to eller tre arbeidsgrupper. Vi kan der grupperé litt etter alder, utdanningsnivå og interesser.

Cathrine beskriver at de ikke trenger å gjøre noen spesielle tilpasninger for jenter i gruppene.

Cathrine: Vi var veldig skeptisk til å få inn jenter og lage blandete grupper. Men det føler vi har gått helt uproblematisk.

Cathrine beskriver også at mange deltagere i samtalegruppene har en oppvekst preget av isolasjon og mobbing.

Fra intervjuene fremkommer det at samtalegruppene kan ha svært ulik form og innhold. Fra mer intensive kurs med opptil 14 deltagere, til grupper som er lagt opp som et sosialt treffsted, som har vart over mange år. Både Anne og Beate beskriver at barn og ungdom har større behov for støtte enn de voksne. Dette innebærer støtte i form av flere fagpersoner til stede i gruppene, flere regler og strammere struktur, men også at man må ta hensyn til uttalte sosiale vansker og tilleggsdiagnoser som ADHD.

Det fremkommer forskjeller i henhold til i hvilken grad læring er basert på kunnskapsoverføring fra en fagperson, eller om læring kommer som en følge av sosial samhandling med andre deltagere i gruppen. Fra alle gruppene fremkommer det et behov for at en fagperson leder eller er representert i gruppen.

Beate beskriver også at man kanskje trenger å ta spesielle hensyn i henhold til valg av lokale og arena for samtalegruppene, da mer utenforliggende faktorer som andre mennesker, uro og plass til å gjennomføre aktiviteter kan være avgjørende for om en samtalegruppe lar seg gjennomføre eller ikke.

Fra Cathrine og Dinas beskrivelser tolkes det at å ta hensyn til deltageres utdanningsnivå, alder og interesser er viktig når man setter sammen grupper. Det fremkommer også at de ikke opplever et behov for å ta særskilte hensyn i forhold til kjønn i sammensetningen av grupper.

4.2 Gjennomføring

4.2.1 Lederens rolle

Alle informantene forteller om ulike roller i samtalegruppene, men også at rollen kan endre seg med tiden.

Anne beskriver at hun har rollen som leder, og at personer med Aspergers syndrom har behov for en som leder gruppen. Anne forteller hun sitter med oversikten for hvilke tema som skal snakkes om, og at hennes rolle er å styre samtalen etter disse.

Beate forteller at hennes rolle endret seg utover i prosessen med samtalegrupper.

Beate: I starten av samtalegruppene for voksne var jeg mer ekspert, lærer og en som kom med tema. Etter hvert ble rollen forandret til en som tilrettelegger og er en trygghetsfaktor i gruppen.

Beate forteller videre at rollen var annerledes i gruppen for ungdommer.

Beate: I ungdomsgruppen hadde jeg mye rollen som lærer. Dette innebar å tydelig lede gruppen, regulere adferd og minne om reglene.

Beate forteller også at dersom man har for mye fokus på å lede, så vil gruppen gå glipp av verdifull læring. Hun forteller videre at hennes rolle etter hvert ble mer tilbaketrukket og ikke like aktiv i samtalegruppene.

Både Anne og Beate forteller at deres rolle også er å regulere adferd, spesielt i grupper med barn.

Både Dina og Cathrine forteller at de først og fremst ser seg selv som lærere, men også ordstyrere når diskusjonene går livlig. Cathrine beskriver at å få brakt aktuelle tema på banen er del av hennes rolle. Hun beskriver videre at hennes rolle varierer med hvor aktive deltagerne er. Dette innebærer at hun styrer mer når deltagerne er lite aktive.

Fra intervjuene tolkes det at Beate fremhever et viktig poeng. Graden av styring fra lederne i gruppen kan i stor grad påvirke hvilke muligheter deltagerne får til å øve på sosialt samspill i samtalegruppen. Graden av styring fra lederne vil også påvirke i hvor stor grad deltagerne blir utfordret på hvordan man skal forholde seg i sosiale situasjoner.

Fra intervjuene tolkes det også at noen ledere opplever at de sitter på kompetanse og kunnskap som skal overføres i samtalegruppene, og derfor tar på seg rollen som ekspert. Fra intervjuene er det ikke mulig å tolke i hvor stor grad lederne styrer samtalen eller er ordstyrer.

4.2.2 Kommunikasjon

Fra teori om Aspergers syndrom fremkommer det at det kan være betydelige vansker knyttet til kommunikasjon.

Anne forteller at det viktigste i kommunikasjon med personer med Aspergers syndrom er å ha kompetanse på autismespektervansker og tilleggsvansker. Anne beskriver bruk av kommunikative hjelpemidler som flipover, ukeplaner, tegninger og lignende. Kommunikasjonen er ofte preget av å avklare og konkretisere begreper. Anne forteller at de som leder gruppene bevisst bruker ord som gjør at ungdommene er nødt til å spørre. Anne forteller også at å gi anerkjennelse, og at ungdommene opplever at de blir trodd og forstått er viktig. Anne beskriver også at deltagerne med Aspergers syndrom tar like mye initiativ til å komme med nye tema som i grupper med ungdommer ellers. Kommunikasjonen i grupper er mye basert på at noen forteller om vansker eller vanskelige situasjoner, de andre forteller da hvordan de har løst lignende problemer.

Anne beskriver at lederen av gruppen alltid posisjonerer seg ved siden av, og aldri ovenfor, når hun snakker med personer med Aspergers syndrom.

Beate forteller at mange kan være engstelig for hvordan man skal snakke med personer med Aspergers syndrom. Beate forteller at den kompetansen vil man få gjennom erfaring av kommunikasjon med personer med Aspergers syndrom.

Beate: Mange med Aspergers syndrom kan ha vansker knyttet til bruk av ironi eller til at de oppfatter ting veldig bokstavlig. I samtalegruppen var det ikke spesielt tilrettelagt i henhold til dette. Man la til rette for at dette skulle være en trygg arena for å prøve seg frem, lære om det og diskutere dette. Vi tenker at omverdenen er jo ikke tilrettelagt.

Beate forteller også at det kan være kommunikative utfordringer i samtalegruppene.

Beate: Dersom man bruker metaforer eller lignende, er det noen som faller av lasset, eller kan bli irritert. Man må ha evne til å være veldig tydelig og strukturert, samtidig som lek og humor er viktige egenskaper.

Beate beskriver at den nonverbale kommunikasjonen hos personer med Aspergers syndrom ikke alltid er i samsvar med situasjonen.

Beate: Vi har erfart at enkelte må stenge ute synsinntrykk for å få med seg det som blir sagt. Personen satt derfor alltid med øynene lukket. Det ga uttrykk av å ikke følge med, men det gjorde han.

Cathrine beskriver også utfordringer med en boktavlig forståelse i kommunikasjonen. De har blant annet unngått å lage regler, med den begrunnelse at de kan tolkes for bokstavlig.

Cathrine: Vi har vurdert om vi skal lage samtaleregler i gruppen. Men fordi mennesker med Aspergers syndrom er så opptatte av hva andre forventer av dem, vil en som har rukket opp hånden, en eller to ganger på en samling, være redd for om vedkommende har snakket for mye

Cathrine og Dina beskriver at de alltid prøver å tilrettelegge sin kommunikasjon for å være tydelig. Cathrine beskriver også at man i samtalegrupper for voksne ikke trenger å ta hensyn til bruk av ironi, da de fleste voksne med Aspergers syndrom forstår ironi, dersom de kjenner den som snakker, eller det er tydelig formidlet at det var ironisk ment. Cathrine beskriver også at de bruker visuell støtte i form av powerpoint, navneskilt og egne notatark for deltagerne. Cathrine forteller at de i kommunikasjonen ikke vektlegger å utfordre deltagerne. Dette begrunnes med at dette ville skape mye stress hos deltagerne.

Cathrine: ... På hvert kurs er det to eller tre som nesten ikke tar ordet... Og vi tror de har det ganske ille når de sitter der, samtidig som vi tror de har nytte av å få med seg en del ting. Men det er viktig for dem at de får lov til å ikke si noe... Hadde jeg holdt kurs for en gruppe som ikke hadde autisme så hadde jeg i mye større grad utfordret de...

Cathrine forteller også at blikkontakt er et viktig tema. Mange deltagere bekrefter at blikkontakt kan være vanskelig. Cathrine beskriver videre at hun forsøker å lære deltagerne hvordan andre oppfatter manglende blikkontakt, små nikk og lignende.

Dina beskriver at å gi eksempler er et kommunikativt hjelpemiddel de ofte bruker i samtalegruppene.

Det tolkes fra intervjuene at det i alle samtalegrupper er behov for visuell tilrettelegging i kommunikasjonen. Det tolkes også at man i samtalegruppene har ulik erfaring knyttet til bruk av ironi. I enkelte grupper trenger man ikke å ta hensyn til dette. Det tolkes videre at lederene for samtalegruppene ikke tilrettelegger ved å unngå å bruke ironi, men at manglende forståelse av ironi kan være grunnlag for å ta dette opp som tema, eller at man tydelig kommuniserer at det er ironisk ment. Det fremkommer også at problemer knyttet til bruk av ironi og andre vansker knyttet til Aspergers syndrom kan bli mindre uttalte i voksen alder.

Det fremkommer også ulikheter i hvor stor grad deltagerne i samtalegruppene blir utfordret på sine vansker. Enkelte velger å ikke utfordre deltagerne på grunn av et antatt høyt stress- og angstnivå. Andre velger å ikke tilpasse egen kommunikasjon, fordi bruk av enkelte begreper gjør at deltagerne blir nødt til å spørre. Fra Cathrines uttalelser tolkes det at gruppen, ved å snakke om hvordan andre oppfatter blikkontakt og annen nonverbal kommunikasjon, bruker metakommunikasjon aktivt i samtalegruppen.

Alle informantenes uttalelser danner et bilde av at personer med Aspergers syndrom har en annerledes måte å kommunisere på. Mest tydelig fremkommer avvikende bruk av blikkontakt, behov for visuell støtte og bokstavlig tolkning.

4.2.3 Veiledningsstrategier og -verktøy

Informantene forteller om veiledningsstrategier og –verktøy som er hentet fra både veiledning generelt, men også fra veiledning spesifikt rettet mot personer med Aspergers syndrom.

Anne forteller at hun vanligvis går fra å snakke om det generelle til å snakke om det spesielle i samtalegruppene. Hun forteller videre at de i samtalegruppene benytter seg av tegning, rollespill og at deltagerne holder foredrag om tema de var spesielt interessert i.

Beate beskriver at gruppene har jobbet etter ulike modeller. I oppstarten av samtalegruppene startet hver samtalegruppen med en teoretisk innføring eller undervisning for å lære om diagnosen. Beate forteller også at de har benyttet seg av elementer fra metoder som kollegaveiledning, ART- en metode for trening av sosiale ferdigheter og sinnemestring og ” Relationship development intervention, with children, adolescents and adults”. En metode som innebar omfattende øvelser for å utvikle vennskap og relasjoner. Beate beskriver at de senere i forløpet med samtalegruppen gikk over til en metode hvor hver av deltagerne i en innledende runde fortalte om hvordan de hadde hatt det siden forrige møte. Deretter ble en problemstilling valgt og vedkommende fikk beskrive denne nærmere. Til slutt fikk de andre deltagerne stille spørsmål og gi råd. Beate forteller at dette var en veldig nyttig måte å jobbe på.

Beate: ... Vi opplevde dette som en veldig nyttig måte å jobbe på. Fordi at de med denne metoden fikk trening i sette seg i en annens situasjon og i å gi råd ut i fra egen forståelse.

Beate forteller at denne metoden ble brukt i en gruppe hvor deltagerne var godt kjent med hverandre og at det er mulig at lederne må ta et større ansvar i starten. Beate forteller også at de brukte lek og rollespill i samtalegruppene for å øve på sosiale ferdigheter. De har også brukt quiz, konkuransfilm, paroppgaver og gruppearbeid i samtalegruppene. ”Vi ga rett og slett noen utfordringer”. Beate beskriver også at enkelte kan oppleve at utfordringene blir for store, eller at man setter for store forventninger til seg selv. ”Vi har opplevd at enkelte blir sykemeldt dersom de opplever eller setter for høye forventninger til seg selv.”

Dina og Cathrine forteller begge at deres grupper starter med et innlegg fra lederne på ca 15 minutter. Deretter var samtalegruppene lagt opp til erfaringsutveksling og det at deltagerne skulle bli kjent med hverandre. De forteller at de ikke har brukt noen

spesifikk metode, men at samtalegruppene bygger på deres erfaringer og anbefalinger fra blant annet Autisemeenheten.

Dina: ...det er viktig å kunne formidle at jeg har truffet mange med diagnosen... Vi bruker eksempler som andre har fortalt oss om hvordan det er å leve med diagnosen. ... Vi bygger på deres erfaringer.

Cathrine forteller at gruppen ble kalt for samtalegruppe, men at det fra ledernes side var psykoedukasjon.

Dina forteller at de har brukt ulike typer spill, men at varigheten og antall ganger samtalegruppen møtes ikke gir tid til dette nå. Cathrine og Dina forteller at de har gjennomført små rollespill, men at bruk av rollespill generelt ikke har vært så vellykket.

Cathrine: Dette er jo en gruppe hvor angstnivået er ganske høyt gjennom hele forløpet med samtalegrupper. Selv om det ser ut som om de slapper av når de er der, så skal vi ikke utfordre med for mye øvelser.

Dina poengterer at rollespill må være godt planlagt, og at dette kan være grunnen til at rollespill ikke fungerer. Fra intervjuet tolkes det at lederne opplever at bruk av rollespill ikke er en metode de er fortrolige med. Cathrine forteller at de bruker felles drøfting i samtalegruppen.

Cathrine: Vi drøfter for eksempel blikkontakt i fellesskap. Hvordan er øyebrynene plassert og lignende og det liker de. En del slike øvelser er psykologisk og pedagogisk lurt

I informantenes beskrivelser av veiledningsstrategier og -verktøy fremkommer det ulikheter i henhold til i hvor stor grad man bruker elementer fra andre veiledningsmetoder, eller om veiledningen er basert på egen kunnskap om diagnosen og erfaring med samtalegrupper. Alle informantene beskriver imidlertid at samtalegruppene følger faste forløp ved at man enten bruker en bestemt metode, at man bruker samme forløp, med teoretiske innledninger etterfulgt av

erfaringsutveksling, eller ved at man i samtalegruppene alltid beveger seg fra det generelle til det spesielle.

4.3 Effekt

4.3.1 Mål med samtalegruppene

Informantene beskriver ulike målsettinger for samtalegruppene.

Anne forteller at målsettingen med samtalegruppene for barn er at de skal lære å forstå seg selv. Dette innebærer å blandt annet å se på likheter og ulikheter.

Samtalegruppene sees på som pasientopplæring.

Anne: Utgangspunktet er at barna først og fremst skal lære å forstå seg selv. Dette er pasientopplæring for oss... Målsettingen for oss er at de skal lære å forstå hva autisme og Aspergers syndrom er, samt hva man kan gjøre når man har Aspergers syndrom og hva som er lure ting å gjøre... Ja, hva som er ok... Når man er annerledes en den andre, hva må man gjøre da?

Anne beskriver også at i tillegg til å lære om Aspergers syndrom og autisme, er det å lære hva man skal gjøre når man har fått en diagnose, et av målene til samtalegruppene. Dette innebærer blant annet å lære seg å tørre å spørre når man ikke forstår.

Beate forteller at det var flere mål for samtalegruppene. En av målsetningene var at gruppelederne skulle få mer erfaring i møte med personer med Aspergers syndrom.

Beate: Ja, det kom stadig flere henvisninger om Aspergers syndrom... Til Habiliteringstjenesten. Og vi opplevde at vi egentlig ikke hadde noe særlig erfaring, og så skulle vi gå ut og veilede... Så vi hadde et kjempestort behov for å få egenhendig erfaring og kunnskap om hva det vil si å ha Aspergers vansker.

Beate beskriver at lederne hadde flere målsettinger for deltagerne.

Beate: For deltageres del var målsettingen å tilby en trygg arena for å bli kjent med seg selv, egne vansker og egne ressurser. Det var en arena for å øve på ting som kan være vanskelig. For å si det sånn veldig enkelt... Også det å erfare at man ikke er alene, og kanskje få noen relasjoner som kan vare ut over det å møtes i gruppen.

I følge Beate er det å skape en arena som man kan lære seg å bli trygg i, også en målsetting for gruppene.

Beate: ... Man har mange års erfaring av å være utrygg... Personer med Aspergers syndrom føler hele tiden at de ikke kan være seg selv og vet ikke hvordan man skal te seg... Det å være i den gruppen har betydd å bli tryggere på seg selv... At man har en mening, at man kan si sin mening og man får øvelse i å være sammen med andre.

Beate beskriver at de i samtalegruppene hadde praktiske oppgaver som for eksempel matlaging. Hensikten med disse var ikke at deltagerne nødvendigvis skulle lære seg å lage mat eller bli mer selvstendig i hverdagen. Målet var å lære samarbeid, samt å lære om hva som er sunt og usunt.

Cathrine beskriver en todelt målesetting for samtalegruppene.

Cathrine: ...vi fikk gitt pasientene den psykoedukasjonen spesialisthelsetjenesten burde gi når en diagnose er stilt, samtidig fikk vi gitt de noe nytt i det sosiale fellesskapet.

Cathrine beskriver videre at målsettingene for samtalegruppene også er å gi deltagerne økt selvrespekt, og normalisere tilstanden gjennom å treffe andre med diagnosen. Cathrine forteller også at lederne har som målsetting at deltagerne skal erfare sine sterke sider.

Cathrine: ... å se sine sterke sider, se at Aspergers syndrom ikke er noe man ser på utsiden og at de har unike kvaliteter som er viktig å beholde. Det er også viktig at vi anerkjenner dem for disse kvalitetene.

Dina forteller at å legge vekt på positive sider også er en målsetting for gruppen.

Dina: ... Ofte blir alle vanskeligheter som er med diagnosen fremhevet. Vi legger stor vekt på å få frem positive sider og muligheter til tross for diagnosen.

Alle informantene fremhever at å lære om diagnosen og bli kjent med seg selv og egne utfordringer er målsetting for gruppene. Flere hevder også at det å møte andre med samme diagnose er viktig. Det fremkommer ulike grunner til hvorfor dette er viktig. På den ene siden vil det å møte andre som har diagnosen gjøre tilstanden mer alminnelig, men det kan også innebære det å få noen relasjoner som varer utover samtalegruppen. Cathrine og Dina fremhever poenget med å vektlegge positive sider og muligheter til tross for diagnosen. Beate poengterer at samtalegruppene er en øvingsarena for å øve på de vanskene som er knyttet til Aspergers syndrom. Anne beskriver også at deltagerne øver på ting de opplever som vanskelig. Blant annet det å lære seg å spørre dersom man ikke forstår.

Dette tolkes som å representere til dels ulike mål i samtalegruppene, men kanskje mest en ulik tilnærming til hvordan man i samtalegruppene lærer å håndtere vanskene knyttet til Aspergers syndrom. Noen ledere vektlegger å øke kunnskap om diagnosen, mens andre vektlegger å lære gjennom å øve på sosiale ferdigheter i samtalegruppen.

Beate forteller også at det var et mål for samtalegruppen, at de som leder den skulle få mer erfaring. Det er naturlig å stille spørsmålet om dette er et legitimt grunnlag for å etablere samtalegrupper. Det ville kanskje være mer en naturlig effekt av å starte samtalegrupper.

4.3.2 Hva forteller lederne om effekt og nytteverdi

Alle informantene beskriver positive effekter og opplevelser med samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom.

Anne beskriver at deltagerne har gitt tilbakemelding om at "Det var hyggelig å treffe andre og se at andre har det slik som meg også" og "I starten var jeg veldig sjenert,

men etter hvert så turte jeg å spørre om noen ting”. Hun beskriver også at deltagerne har lært seg noen spesifikke ferdigheter som for eksempel å spørre om hjelp.

Anne: Jeg tenker at når man lærer seg noen strategier som for eksempel å spørre når man ikke forstår. Det hjelper i forhold til vanskene og at det er bedre enn om man later som ingenting.

Beate beskriver at deltagerne lærer seg selv å kjenne og lærer hvordan de skal håndtere ulike situasjoner. I følge Beate lærer deltagerne om hva man skal gjøre for å få en lettere hverdag. Hun forteller videre at lederne opplever at deltagerne har fått økt kunnskap om hva Aspergers syndrom er og hva som ikke er Aspergers syndrom.

Beate forteller at en gruppe for voksne nå fortsetter å møtes på egen hånd. Hun forteller også at lederne har fått læring gjennom erfaring med samtalegruppene. Beate forteller videre at lederne opplevde fremgang på mange områder i samtalegruppene.

Beate: Vi opplever fremgang med at deltagerne med tiden ble mer deltagende, var hensynfulle og empatiske vil jeg si. Man kunne undre seg på om det fantes en diagnose der.

Lederne har også fått positive tilbakemeldinger både fra foreldrene til deltagerne og fra skolene.

Beate: Familien opplevde at han ikke lenger forsvant inn i rommet sitt når de fikk gjester... Han begynte å småprate og interessere seg for hvordan andre har det... Han hadde fått bedre sosiale ferdigheter rett og slett.

I følge Beate opplever deltagerne samtalegruppene som en trygg arena. En deltager har i følge Beate fortalt at ”det å være i samtalegrupper er læring i å bli trygg” og ”gjennom å delta på samtalegruppe, ordner ting seg psykologisk”.

Når Beate beskriver at en gruppe fortsetter å møtes på egen hånd kan dette tolkes som at deltagerne har lært de ferdighetene som er nødvendige for å lede en gruppe selv.

Cathrine og Dina forteller at deltagerne kommer positivt ut av samtalegruppene og har et bedre forhold til sin diagnose. Cathrine beskriver at 98 % av deltagerne

rapporterer et positivt utbytte fra samtalegruppene i deres evalueringsskjema. Cathrine forteller også at deltagerne har vært spesielt opptatte av å lære om stress, kommunikasjon og blikkontakt. Cathrine beskriver videre at noen få deltagere etablerer et nettverk. Dette er personavhengig og varierer fra gruppe til gruppe.

Alle informantene beskriver positive effekter fra samtalegruppene. Beate, Cathrine og Dina beskriver effekt i form av en bedre forståelse og forhold til egen diagnose og spesifikke vansker som følge av diagnosen. Anne og Beate beskriver at deltagerne har fått økte ferdigheter. Dette omfatter spesifikke ferdigheter som å kunne spørre om hjelp, men også generelt bedre sosiale ferdigheter.

5. Drøfting

I dette kapitlet vil funn fra undersøkelsen diskuteres opp mot teori presentert i kapittel 2.

5.1 Planlegging

5.1.1 Behov for forberedelse

Informantene forteller om deltagere i samtalegruppene som har et stort behov for forberedelser og praktisk bistand for å kunne delta på samtalegrupper. Dette er i overensstemmelse med teori om at personer med Aspergers syndrom har nedsatte *eksekutive funksjoner og organisatoriske vansker* (Attwood, 2007; Steindal, 2012).

Teori om Aspergers syndrom og eksekutive vansker viser at mange personer med Aspergers syndrom kan ha behov for bistand til å planlegge og organisere sine aktiviteter. Fra informantenes uttalelser tolkes det at dette behovet i høy grad også er gjeldende for samtalegruppene.

Alle informantene forteller at de gjennomfører en forsamtale. Anne forteller også at de gir detaljert og skriftlig informasjon om hvordan samtalegruppene forløper. Gillberg (1998) beskriver at personer med Aspergers syndrom har behov for en høy grad av struktur og en detaljplanlegging av aktiviteter.

Annes beskrivelser av hvordan de bistår deltagerne med forberedelse til samtalegruppene, imøtekommer dette.

Personer med Aspergers syndrom har vansker knyttet til å organisere og å planlegge sin hverdag. Fra intervjuene tolkes det at mange deltagere har behov for bistand i arena som befinner seg utenfor samtalegruppen. Dette omfatter behov for bistand i henhold til å planlegge og organisere hverdagen sin, samt å ta initiativ til å delta på samtalegruppe. Alle informantene beskriver at de har imøtekommet dette behovet ved å innlede et samarbeid med foreldre eller andre offentlige instanser.

5.1.2 Rammer

Fra intervjuene tolkes det at de ulike samtalegruppene har svært ulike rammer. Spesielt med tanke på varighet, omfang og innhold. I kapittel 2.2 ble det redegjort for at ikke alle personer med Aspergers syndrom vil ha helt like vansker. Dette tolkes til å bety at det er naturlig at også gruppene vil ha behov for å ha et ulikt innhold og ulike rammer. Likevel fremkommer det betydelige forskjeller i organiseringen av samtalegruppene. Det fremkommer blant annet at enkelte grupper har vært drevet over mange år som et sosialt treffsted.

Lov om spesialisthelsetjenesten m.m. § 3-8 punkt 4. beskriver at spesialisthelsetjenesten har et lovpålagt ansvar for opplæring til pasienter og pårørende. Å drive en samtalegruppe som et sosialt treffsted tolkes til å ikke være del av spesialisthelsetjenestens lovpålagte oppgaver, og derved ikke en relevant innfallsvinkel for de fleste som driver samtalegrupper.

Informantene beskriver at mange deltagerne har en bakgrunn som er preget av ensomhet og isolasjon. Diagnosekriteriene omfatter også en manglende evne til å etablere vennskap (Helsedirektoratet, 2011). Når man også tar i betraktning at Mazlow beskriver sosial tilhørighet (og kjærlighet), som et grunnleggende menneskelig behov (Imsen, 2005), vil et behov for å ha et sosialt treffsted være gjeldende for mange mennesker med Aspergers syndrom.

Antall deltagere i gruppene varierer fra 5 til 14 deltagere. Gruppene med flest deltagere står i sterk kontrast til anbefalte gruppestørrelse som nevnes i oppgavens teoridel. Selv om det varierer hvilke gruppestørrelser som er optimale mener de fleste veiledningsteoretikere at seks til åtte deltagere er en ideell gruppestørrelse (Dovland, 2013). Lederne for gruppen som har inntil 14 deltagere forteller at dersom deltagerne ikke snakker eller deltar aktivt, så er det tillatt. De argumenter videre med at det ikke er ønskelig å utfordre deltagerne på dette på grunn av et høyt angstnivå.

En gruppestørrelse på over seks personer kan medføre at enkelte deltagere blir passive og at kommunikasjonen hemmes (Stensaasen & Sletten, 1996).

En stor gruppestørrelse står også i konflikt til beskrivelsene om at graden av stress for personer med Aspergers syndrom er proporsjonalt med antall personer tilstede (Attwood, 2007). Ut fra data og teori tolkes det at man i samtalegrupper med mange deltagere vanskelig kan skille om passivitet og manglende initiativ kommer som følge av et antatt høyt angstnivå, eller som direkte konsekvens av mange personer tilstede.

Sett i lys av vanskene personer med Aspergers syndrom opplever i samspill med mange personer, og uttalelser om at samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom er sårbare for frafall og fravær, tolkes det at samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom bør være av samme størrelse som man anbefaler for gruppeveiledning forøvrig.

I følge Dovland (2013) er deling viktig i all gruppeveiledning. Cathrine og Dinas beskrivelser tolkes som å stå i motsetning til et prinsipp om deling som viktig i all veiledning i grupper.

Ikke alle personer med Aspergers syndrom kan delta i samtalegrupper. Dette skyldes blant annet manglende evne til å snakke om seg selv i en gruppe, evne til å lytte til andre og vente på tur, eller at de mangler nærpå personer som kan gi oppfølging og støtte om nødvendig (Vermelen, 2008).

Med bakgrunn i beskrivelser av personer med Aspergers syndrom som ikke kan eller ønsker å snakke i grupper, kan man stille spørsmål om samtalegrupper er for alle med Aspergers syndrom. Da deling er en essensiell del av samtalegrupper tolkes det at man i kartleggende samtaler bør få klarhet i om aktuelle deltagere mestrer å snakke i samtalegrupper. Fra informantenes uttalelser tolkes det at man kan ha utbytte av å delta i samtalegrupper, selv om man ikke kan snakke eller dele i gruppen. Dette tolkes videre til at man må ta hensyn til både den enkelte deltager, og gruppen som helhet, sitt behov når man setter sammen samtalegrupper.

Gillberg (1998) beskriver at det ikke finnes to personer med Aspergers syndrom som har nytte av nøyaktig de samme tiltakene. Han beskriver også at ”sjablongaktige” pedagogiske eller psykologiske behandlingsprogrammer ikke bør forekomme.

Dette tolkes til å bety at den enkelte deltagers særskilte vansker må tas høyde for i planleggingen av samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom. Man må også ta hensyn til et større behov for å ha oversikt og være forberedt, samt bistand til å være motivert. De fleste informantene beskriver tiltak som imøtekommer disse behovene. Fra informantenes uttalelser tolkes det imidlertid at bare en informant, som i planlegging- og forberedelsesfasen, gir detaljert og skriftlig informasjon om hva samtalegruppene innebærer.

5.2 Gjennomføring

5.2.1 Lederens rolle

Boge m.fl. (2009) skriver at veilederens rolle er å ta initiativ til at samtalen utvikler seg i dialog mellom deltagerne i gruppen.

Fra intervjuene fremkommer det at Anne og Beate oppfatter sin rolle som nettopp ledere. Både Anne og Beate forteller at dette innebærer at de styrer tema og ordet. Anne beskriver også at barn med Autisme eller Aspergers syndrom trenger noen som leder dem.

Beate beskriver at hennes rolle er å lede gruppen, men at hennes rolle som leder må vurderes da graden av styring fra lederne også vil påvirke i hvor stor grad deltagerne får mulighet til å få den læringen de trenger. I intervjuet fremhever Beate et viktig poeng. Graden av styring fra lederne i gruppen kan i stor grad påvirke hvilke muligheter deltagerne får til å øve på sosialt samspill i samtalegruppen.

Cathrine og Dina beskriver at de har rollen som lærere, men at de i tillegg er ordstyrere når diskusjonene går livlig.

Dersom man knytter utsagnene opp mot teori viser de at lederens rolle på mange områder er ulik det som er anbefalt. Det tolkes at enkelte ledere for samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom i større grad tar på seg rollen som ekspert eller

leder av gruppen. Det tolkes også at informantene kan ha en ulik forståelse for hva samtalegruppene innebærer. Fra informantenes uttalelser tolkes det at Anne og Beate oppfatter samtalegrupper som en arena for veiledning, og at Cathrine og Dina i større grad oppfatter samtalegrupper som tradisjonell undervisning.

5.2.2 Kommunikasjon

Fra informantenes uttalelser tolkes det at personer med Aspergers syndrom har vansker med flere aspekter knyttet til kommunikasjon. Informantene vektlegger bokstavlig forståelse, avvikende bruk av blikkontakt og et behov for visuell støtte. Dette er i overensstemmelse med diagnosekriteriene og beskrivelsene i kapittel 2.2. Det er likevel mange aspekter knyttet til kommunikasjon som ikke fremkommer fra data.

Harald Martinsen m.fl. (2006) beskriver at den kommunikative utfordringen for personer med Aspergers syndrom er knyttet til å forstå kontekst.

Å forstå kommunikasjon med bakgrunn i forståelse av kontekst og relasjoner er essensielt i sosiokulturell forståelse av kommunikasjon (Dysthe, 2001). Det tolkes derfor at man i samtalegrupper nødvendigvis ikke har tilstrekkelig fokus på å forstå kommunikasjon med utgangspunkt i kontekst og relasjoner. Forskeren ønsker i sin analyse å trekke paralleller til forståelsen av kommunikasjon som er presentert i Vermeulens (2008) bok ”Jeg er noe helt spesielt”. I denne boken ses kommunikasjon på som en lineær prosess. Det er forskerens inntrykk at boken og veiledningsmetoden som er presentert i den er implementert i store deler av spesialisthelsetjenesten. Dette kan være en mulig forklaring på en mulig manglende tilnærming til kommunikasjon sett i sammenheng med kontekst.

Selv om Gillberg (1998) beskriver at vanskene knyttet til Aspergers syndrom vil vedvare inn i voksen alder, beskriver informantene at blant annet vansker knyttet til hyperaktivitet og bruk av ironi som forskjellig fra barn til voksne.

Alle informantene forteller om bruk av visualisering og konkretisering i informasjonen. Dette innebærer blant annet bruk av ”powerpoint”, ”flipover”, egne

notater og tegninger, konkretisering av hva manglende blikkontakt betyr med mer. I Rapport fra Autismeenheten beskrives det at personer med Aspergers syndrom lærer best ved visualisering og konkretisering (Hernar, 2005).

Som redegjort for i oppgavens teoridel har personer med Aspergers syndrom vansker knyttet til eksekutive funksjoner. Dette innebærer ferdigheter i henhold til organisering og planlegging, arbeidsminne, evne til å kontrollere impulser, evne til å reflektere over egne handlinger, prioritere og håndtere tid, forståelse av komplekse og abstrakte konsepter samt evne til å bruke nye strategier (Attwood, 2007). Fra informantenes uttalelser tolkes det at disse vanskene imøtekommes på til dels ulike måter. To av informantene beskriver at de må lede gruppene. Det tolkes videre at disse lederne kompenserer for manglende eksekutive funksjoner ved å være en eksekutiv ”sekretær”. Dette innebærer at de bistår deltagerne med planlegging, støtter et mulig begrenset arbeidsminne ved visualisering og ved at lederne i varierende grad styrer når deltagerne skal uttale seg, og om hva.

Beate forteller imidlertid at hennes grad av ledelse i gruppen påvirker i hvor stor grad deltagerne får øve på disse ferdighetene. Dette løfter et sentralt spørsmål knyttet til diagnosen Aspergers syndrom. Kan de eksekutive funksjonene øves på og trenes opp, eller er de nedsatte eksekutive funksjonene av en slik karakter at de må og bør tilrettelegges og kompenseres for?

De sosiale vanskene som er knyttet til diagnosen i form av begrepsforståelse samt bruk av blikkontakt og andre nonverbale uttrykk går igjen i alle intervjuene. Dette er både tema som tas opp i gruppene, og som lederne tilrettelegger for ved at de vektlegger å være særskilt tydelig og lett å lese. Cathrine forteller blant annet at de fokuserer på at deltagerne skal lære hvordan små nikk og manglende blikkontakt kan oppfattes av andre. Dette tolkes til å innebære at denne gruppen bruker metakommunikasjon aktivt i sin veiledning.

Anne beskriver at lederen av gruppen alltid posisjonerer seg ved siden av og aldri ovenfor, når hun snakker med personer med Aspergers syndrom. Davis (1995) anbefaler imidlertid en vinkel på mellom 45 til 90 grader. Ut fra dette tolkes det at

posisjonering i kommunikasjonssituasjoner bør være annerledes når man veileder personer med Aspergers syndrom enn i veiledning forøvrig. Dette tolkes videre til å være en tilrettelegging som gjøres for å imøtekomme personer med Aspergerss vansker med bruk og tolkning av blikkontakt.

En videre tolkning som er aktuell for flere aspekter ved samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom innebærer hvordan man tilnærmer seg og forstår vanskene knyttet til Aspergers syndrom. Er det vansker som primært må tilrettelegges for, eller er det vansker som kan øves på? I henhold til blikkontakt tolkes det at ved å sitte side ved side gir man deltagerene i veiledningen færre muligheter til å øve på å tolke og bruke blikkontakt.

Attwood (2007) beskriver at kommunikative hensyn i henhold til å gi god tid, før man forventer et svar og bevist bruk av pauser og egne ansiktsuttrykk er viktige i kommunikasjonen med personer med Aspergers syndrom. Tilrettelegginger i forhold til dette fremkommer i liten grad fra data.

5.2.3 Veiledningsstrategier og -verktøy

Alle informatene beskriver faste forløp for samtalegruppene. Dette tolkes som å være i samsvar med teori som beskriver at personer med Aspergers syndrom har et stort behov for struktur og forutsigbarhet, og at sosiale situasjoner som ofte er ustruktureerte og uforutsigbare, oppleves som stressende og kaotiske for personer med Aspergers syndrom (Steindal, 2012). I gruppeveiledning er veileders rolle knyttet til å ha en klar struktur på veiledningen og legge til rette for at hensikten med veiledningen oppnås (Dovland, 2013).

Fra teori og informantenes utsagn tolkes det at man i alle gruppeveiledninger bør ha fokus på struktur. I samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom er det imidlertid behov for ytteligere detaljert oversikt på hva denne strukturen innebærer.

Fra informantenes uttalelser tolkes det at alle bruker, og beskriver positive erfaringer med å bruke, veiledningsstrategier og -verktøy som gir informantene visuell støtte.

Det tolkes videre at informantene har ulike erfaringer med bruk av teknikker som blant annet rollespill, utfordrende spørsmål og begreper.

Beate beskriver positive erfaringer med bruk av disse verktøyene. Cathrine, Dina beskriver at de ikke vil utfordre deltagerne på dette på grunn av et høyt angstnivå hos deltagerne. Anne beskriver at hun har opplevd at deltagere blir sykemeldt dersom de opplever for høye forventninger.

Gillberg (1998) beskriver at psykoterapi i grupper for personer med Aspergers syndrom kan være kontraindisert. Dette innebærer at de kan virke mot sin hensikt. Gillberg beskriver videre at enkelte kan utvikle forvirring, brudd med sine pårørende og i ytterste konsekvens forsøke å ta selvmord som følge av et gruppetilbud som ikke tar hensyn til de diagnostiske vanskene (Gillberg, 1998).

Fra dette tolkes det at bruk av veiledningsstrategier og generell gjennomføring av samtalegrupper for Aspergers syndrom må gjennomføres med stor forsiktighet. Dersom utfordringene og forventningene oppleves som for store kan dette få svært alvorlige konsekvenser. Det tolkes videre at det også kan være positivt å bruke disse veiledningsteknikkene, men at dette er helt avhengig av en vurdering av den enkeltes mulighet til å håndtere utfordringene dette gir.

5.3 Effekt

5.3.1 Mål med samtalegruppene

Som redegjort for i oppgavens teoridel er målsettingen i rådgivning at deltagerne utvikler sine muligheter og ressurser, utvikler forståelse av ulike mennesker i ulike situasjoner og at de utvikler løsninger og tiltak som muliggjør en forbedring (Lassen, 2002).

I rapport fra Autismeenheten beskrives målsettingene for samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom som å motvirke isolasjon og ensomhet, forebygge

tilleggsvansker, fremme identitetsutvikling, samt utvikling av sosiale ferdigheter og kommunikasjon (Steindal, 2012).

Informantene beskriver målsettinger som er delvis overlappende de beskrevet av Lassen og Autismeenheten. Alle informantene beskriver at å lære om diagnosen og bli kjent med seg selv og egne utfordringer er målsetting for gruppene. Beate, Cathrine og Dina beskriver hvordan man i gruppene jobber med deltageres positive egenskaper og ressurser. I følge Dovland (2013) handler det om å ta i bruk den enkeltes deltagers potensial til å utvikle en god selvfølelse og selvtillitt. Beate, Cathrine og Dina beskriver hvordan man i samtalegruppene fokuserer på å skape en trygg arena og at lederne anerkjenner deltageres positive sider. Dette tolkes som å være i samsvar med å utvikle god selvtillit og selvfølelse.

Anne beskriver at målsettingen i gruppene for barn ikke er ”å forebygge ensomhet, men å se at man ikke er den eneste som har diagnosen”.

Cathrine beskriver at mange av deltagerne i gruppene har en bakgrunn som er preget av mye isolasjon og mobbing. Hun beskriver videre at mange av deltagerne kan ha nytte av å bli kjent med hverandre. Beate beskriver at en av hennes grupper var utformet som et sosialt treffsted.

Ut fra informantenes uttalelser tolkes det at samtalegruppene kan ha ulike målsettinger i henhold til om dette er en arena for å forebygge isolasjon eller ikke. Det bemerkes at gruppene som har å forebygge isolasjon som en av sine målsettinger, er grupper for ungdom eller voksne. Ut fra dette tolkes det at behov for at samtalegruppene også er en arena for å etablere sosiale relasjoner er større jo eldre deltagerne blir.

Som omtalt i kapittel 4.2.1 har den ene gruppen fokus på metakommunikasjon. Dette tolkes å være overlappende med å utvikle forståelse av ulike mennesker i ulike situasjoner. Anne beskriver at hun i samtalegruppene har fokus på hva man kan gjøre når man har Aspergers syndrom.

Sett i lys av hvordan informantene beskriver sin rolle tolkes målsettingene i samtalegruppene å være ulike. I enkelte grupper hvor lederne innehar rollen som lærer eller en som i stor grad må lede gruppen, tolkes det at målsettingen har et større fokus på å lære om diagnosen samt å lære spesifikke ferdigheter eller løsninger knyttet til vanskene mange med Aspergers syndrom har.

Beate beskriver samtalegrupper hvor lederen har en mer tilbakelent rolle. Det tolkes at målsettingen i større grad er å øve på sosiale ferdigheter i disse gruppene. Beate beskriver også at hun benytter seg av metoder som rollespill. Fra Beates uttalelser tolkes det at man i disse gruppene har en målsetting om å utvikle sosiale ferdigheter gjennom interaksjonene som finner sted i rollespill og i gruppene for øvrig.

Sett i sammenheng med målsettingene som beskrives i Autismeenhetens rapport fra 2012, tolkes det at flere av målsettingene er i tråd med målsettingene som beskrives i veiledning i grupper generelt, og målsettingene for samtalegruppene omtalt i intervjuene.

5.3.2 Effekt og nytteverdi

Lassen (2002) beskriver at effekt fra veiledning kan oppsummeres i tre punkter. Det første innebærer en opplevelse av konstruktiv atferdsendring, det andre omhandler en utvikling av følelsesmessige dimensjoner og det tredje innebærer en større grad av personlig kontroll i livet.

I rapport fra Kunnskapssenteret oppsummeres hovedfunn fra gruppeundervisning til pasienter med en positiv effekt innen psykisk helse, relasjoner, mestring og kunnskap om egen helse (Kunnskapssenteret, 2011). Informantene beskriver at samtalegruppene generelt har fått positive tilbakemeldinger fra både deltagere, skoler og foreldre. I følge Beate har deltagere i samtalegruppene fortalt at ”Ting ordner seg psykologisk“. Ut fra dette tolkes de at samtalegruppene kan ha en positiv effekt på psykisk helse.

Cathrine beskriver at deltagerne er spesielt opptatt av å lære om stress, kommunikasjon og blikkontakt. Stress, kommunikasjon og blikkontakt er sentralt i forhold til de vanskene som er beskrevet i henhold til Aspergers syndrom. Ut fra

utsagn om at deltagerne er spesielt opptatt av disse temaene tolkes det at samtalegruppene også kan ha en effekt i henhold til å lære om egen diagnose. Dina og Cathrine beskriver også at deltagerne har fått en bedre forståelse av egen diagnose og vansker knyttet til diagnosen som en positiv effekt. Dette støtter også ”økt kunnskap om egen helse” som er omtalt i Kunnskapssenterets rapport (Kunnskapssenteret, 2011, s. 2).

Beate beskriver at man i godt etablerte grupper ”kunne undres om det fantes noen diagnose der”. Ut fra dette utsagnet tolkes det at effekten av samtalegrupper kan være knyttet til en konstruktiv adferdsendring og mestring av sosiale ferdigheter. Beate beskriver imidlertid at når hun er sammen med deltagerne på andre arena enn i samtalegruppen er vanskene knyttet til Aspergers syndrom mer utpreget.

Med utgangspunkt i Beates utsagn kan man stille spørsmål om effekten av samtalegrupper også er gjeldene utenfor samtalegruppens rammer? Med andre ord, om det man lærer i samtalegruppene har effekt utenfor gruppen.

Beskrivelser fra informantene viser imidlertid at effekten av samtalegruppene kan gjelde utenfor samtalegruppen. Beate beskriver blant annet at en samtalegruppe fortsatte uten noen fagperson som leder av gruppen. Hun forteller også at familiemedlemmer til enkelte deltagere forteller om bedre sosiale ferdigheter og økt interesse for hvordan andre har det.

Fra intervjuene tolkes det at flere av de beskrevne effektene er overlappende med effekt som beskrives for veiledning generelt og for gruppeundervisning til pasienter generelt. Det fremkommer imidlertid også at informantene beskriver effekter på til dels ulike områder. Fra informantenes uttalelser tolkes det at økt kunnskap om diagnosen og konstruktiv adferdsendring i form av økte sosiale ferdigheter er de mest gjennomgående positive effektene. I tillegg kan man oppleve positiv effekt innen psykisk helse, utvidede relasjoner og mestring.

6. Konklusjon

Denne masteroppgaven har gitt et innblikk i hvordan samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom planlegges, gjennomføres, samt hva effekten av disse samtalegruppene kan være. Planlegging, gjennomføring og effekt av samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom er blitt sett i lys av relevant teori knyttet til Aspergers syndrom, kommunikasjon, veiledning, psykoedukasjon og effekt.

Utvalgets omfang gir ikke et grunnlag for å generalisere funnene fra oppgaven. Funnene danner imidlertid et bilde av hva samtalegrupper er og kan være for personer med Aspergers syndrom, samt hvilke hensyn som er viktig å ta når man skal planlegge og gjennomføre disse samtalegruppene. Det gir også et bilde av hvilke erfaringer de som leder samtalegrupper har, hvilke utfordringer de opplever, og hva som er viktige momenter i planleggingen og gjennomføringen av samtalegruppene.

I oppgavens konklusjon tas det hensyn til at man i en intervjusituasjon ikke får dekket alle sider av oppgavens problemstilling. Innsamlet data er så langt det lar seg gjøre beskrevet objektivt. Valg av problemstilling, spørsmål i intervjuene og hvilke utsagn som er tatt med i oppgaven er gjort av forskeren. Til tross for et mål om å være objektiv i oppgaven vil den derfor bli påvirket av min kunnskap og mine holdninger.

Hvordan beskriver fagpersoner planlegging, gjennomføring og effekt av samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom?

I oppgavens analyse og drøftning er informantenes uttalelser analysert og drøftet hver for seg. I konklusjonen er imidlertid analysen og drøftingene oppsummert for alle informantene. Dette begrunnes med et ønske om å danne et helhetlig bilde av hvordan samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom kan planlegges og gjennomføres, samt hva effekten av gruppene kan være.

For å svare på oppgavens problemstilling er kapittel 6 – Konklusjon delt i fire deler. Henholdsvis: Planlegging, gjennomføring, effekt og en generell del.

6.1 Planlegging

Fra drøfting av teori og informantenes beskrivelser tolkes det at man må ta særskilte hensyn i forberedelsen av samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom og i henhold til samtalegruppens rammer. Personer med Aspergers syndrom kan ofte ha behov for detaljerte beskrivelser av hvor man skal være, hvem man skal være sammen med, hva som skal gjøres og hva som forventes av hver deltager. Barn med Aspergers syndrom har behov for at en person man er trygg på også deltar på første samtalegruppe. Mange vil også ha behov for støtte eller faste avtaler i henhold til transport for i det hele tatt å kunne komme seg til arenaen hvor samtalegruppene skal finne sted. Personer med Aspergers syndrom synes ofte oppmøte kan være vanskelig. Det er derfor lurt å samarbeide med foreldre eller andre nærpå personer for å motivere deltagerne til å delta.

Lederne av samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom bør kartlegge den enkeltes behov for særskilt tilrettelegging i samtalegruppen. Dette omfatter behov for tilrettelegging i henhold til hvor man er plassert i rommet og i forhold til en eventuell sensitivitet for sanseinntrykk, som lukt, lys med mer. Man bør også kartlegge de aktuelle kandidatene til samtalegruppen sin evne til å snakke i grupper. Dersom dette er et stort hinder bør individuelle samtaler vurderes i stedet.

Man må tilpasse gruppene til deltagerens eventuelle tilleggdiagnoser eller uttalte sosiale vansker. Ofte innebærer dette at man noen ganger må ha flere voksne tilstede for å lede grupper for barn.

Samtalegruppens størrelse bør være lik det som er anbefalt for veiledning i grupper generelt. Dette innebærer en størrelse på mellom seks til åtte deltagere.

Samtalegruppene bør være lagt til et sted hvor man ikke trenger å forholde seg til mange andre personer, og hvor lokalene er tilrettelagt for andre aktiviteter som rollespill, deling av gruppen og lignende.

Mange personer med Aspergers lever et isolert liv. For disse kan samtalegruppene være en arena for å knytte nye sosiale relasjoner.

6.2 Gjennomføring

Fra drøfting av teori og data er det utledet at gjennomføring av samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom sammenfaller og avviker med gruppeveiledning generelt på flere punkter. Samtalegrupper er på noen måter ikke annerledes en veiledning i grupper generelt. Lederne av samtalegrupper har et særskilt ansvar for å tilrettelegge for at samtalegruppene arbeider mot et mål, samt at samtalegruppene har en strukturert gjennomføring. På den andre siden er det utledet at strukturen og gjennomføringen bør være detaljorientert og tydelig kommunisert fra lederne i samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom. Personer med Aspergers syndrom kan ha vansker knyttet til å ta initiativ og ut fra den sosiale konteksten forstå når det er naturlig å si noe eller ikke si noe. Lederne av samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom må i større grad styre orden i gruppen. Det er imidlertid viktig at lederne vurderer i hvor stor grad de styrer ordet og leder gruppen, da dette fratager deltagerne muligheten til å øve på vanskene som er sentrale for personer med Aspergers syndrom

Det er videre utledet at man i samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom kan bruke mange veiledningsstrategier og -verktøy som brukes i øvrige gruppeveiledninger. Dette innebærer blant annet rollespill, aktiviteter som krever samhandling og bruk av runder hvor hver enkelt deltager uttaler seg om et tema. Man må imidlertid utøve stor forsiktighet i bruk av veiledningsstrategier som gir deltagerne en opplevelse av for høye forventninger. Konsekvensene av for eksempel for høye forventninger kan være mye større hos personer med Aspergers syndrom enn ellers.

Kommunikasjon i samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom er en av tingene som skiller seg sterkt fra veiledning i grupper ellers. Personer med Aspergers syndrom kan ha store vansker knyttet til bruk av blikkontakt, bokstavelig forståelse, samt å forstå kommunikasjon ut fra kontekst.

Det tolkes også at man som ledere for samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom til en viss grad bør tilrettelegge sin egen måte å kommunisere på, samt ta hensyn til de kommunikative vanskene som er knyttet til Aspergers syndrom. Likevel kan mange av vanskene knyttet til kommunikasjon og samspill øves på i

samtalegruppene. Oppgaven til lederne av samtalegruppene er også å skape en trygg arena hvor man kan lære om, og øve på, de vanskene som er knyttet til Aspergers syndrom.

Selv om samtalegrupper på noen områder er lik veiledning i grupper forøvrig, er det særdeles viktig at lederne innehar kompetanse på Aspergers syndrom og tilleggsvansker. Mange kommunikative vansker for personer med Aspergers syndrom er knyttet til metakommunikasjon. Kunnskap om metakommunikasjon er derfor også viktig for ledere av samtalegrupper.

6.3 Effekt

Et mål om å utvikle hver enkelt deltagers muligheter og ressurser, utvikle løsninger og tiltak som muliggjør forbedring, samt utvikle en forståelse av ulike mennesker i ulike situasjoner, står sentralt i veiledning generelt (Lassen, 2002). Dette er også sentrale mål i samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom. Samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom er således grunnleggende lik veiledning i grupper ellers.

I samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom står også det å lære om diagnosen, ”allminneliggjøre” den, oppleve at man ikke er alene med sine vansker, samt å utvikle en god selvfølelse og god selvtillitt, sentralt.

Det er utledet at mange personer med Aspergers syndrom lever et isolert liv. For mange deltagere kan det derfor være et mål å etablere et sosialt nettverk gjennom samtalegruppen.

Både deltagerne og omgivelsene kan oppleve positiv effekt av samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom. Mest sentralt står en økt kunnskap om sin egen diagnose, og konstruktiv adferdsendring gjennom økte sosiale ferdigheter. Man kan også oppleve positiv effekt i form av bedre psykisk helse, utvidede relasjoner og en økt opplevelse av mestring.

Effekten av rammene, lederne og deltageres samspill er også at man skaper en arena hvor deltagerne kan fungere uten å i like stor grad være preget av de utfordringene diagnosen ofte gir i sosialt samspill.

6.4 Avslutning

Samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom har siden oppstarten av første gruppe i 1997 bredt seg til nesten hele landet (Steindal, 2012). Samtidig har det vært en økning i antall personer som får diagnosen Aspergers syndrom.

Samtalegruppene er preget av ulike tilnæminger. Noen arrangeres som ”sosiale treffsteder”, andre som veiledning i grupper eller undervisning. Enkelte samtalegrupper har pågått over år, andre følger et mer intensivt forløp på 6 ganger i løpet av ca 12 uker.

I Samhandlingsreformen er det beskrevet at man har krav på gode og likeverdige helsetjenester uavhengig av bosted (St.meld. nr. 47 (2007-2008)). Man kan stille spørsmål ved om disse svært ulike samtalegruppene møter samhandlingsreformens krav om likeverdige helsetjenester.

Samtalegruppene har vært etablert av ulike grunner. Informantene beskriver at en økning i antall henvisninger og et behov for å lære mer om autisme og Aspergers kan være en begrunnelse for å etablere samtalegrupper. Det fremkommer fra oppgaven at samtalegrupper kan ha positiv effekt innen flere områder. Det er forskerens oppfatning at denne effekten bør være grunnlaget for om samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom etableres eller ikke.

Fra analyse og drøfting er det utledet at man må ta særskilte hensyn til vanskene knyttet til Aspergers syndrom i planleggingen og gjennomføringen av samtalegrupper. Det er også utledet at samtalegruppene kan ha positiv effekt for mennesker med Aspergers syndrom.

Referanser

- Arbeids- og velferdsdirektoratet. (u.å). *Arbeidssøkere med Aspergers syndrom, Veiledningshefte for arbeidssøkers støttespillere i NAV*. Hentet 10.04.2014 fra: <https://www.nav.no/no/NAV+og+samfunn/Kunnskap/Forsoks-+og+forskningsmidler/Relatert+informasjon/attachment/264954?download=true&ts=12d9938c2b0>
- Attwood, T. (2007). *The complete guide to Aspergers syndrom*. Jessica Kingsley Publishers: London og Philadelphia.
- Baron-Cohen, S., Leslie, A. M. & Frith, U. (1985). Does the autistic child have a “theory of mind”?. *Cognition*, 21(1) 37-46. Hentet fra: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/0010027785900228>
- Bentsen, H. (1999). Psykoedukativ familieintervensjon ved psykoser. I B.S. Borchrevink, B.R. Rishovd & A. Fjell. (red.) *Psykososial behandling ved psykoser* (2. utg) (s. 231-248). Oslo: Universitetsforlaget.
- Boge, M., Markhus, G., Moe, R. & Ødegaard, E. E. (2009). *Læring gjennom veiledning*. (2. utg.) Oslo: Fagbokforlaget.
- Dalen, M. (2008). *Intervju som forskningsmetode – En kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Davis, H. (1995). *Rådgivning til foreldre med kronisk syke og funksjonshemmede barn*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Dovland, K. (2013). *Veiledning i grupper*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Dysthe, O. (2001). *Dialog, samspel og læring*. Oslo: Abtast forlag.
- Eide, H. & Eide, T. (1996). *Kommunikasjon i relasjoner- Samhandling konfliktløsning, etikk*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Fombonne, E. (2009). Epidemiology of Pervasive Developmental Disorder. *Pediatric research*, 65(6). Hentet fra: www.nature.com/pr/journal/v65/n6/pdf/pr2009131a.pdf
- Gillberg, C. (1998). *Barn, ungdom og voksne med Aspergers syndrom- Normale, geniale, nerder?* Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Happe, F.G.E. (1997). Central coherence and theory of mind in autism: Reading homographs in context. *British Journal of Developmental Psychology*, 15(1), DOI: 10.1111/j.2044-835X.1997.tb00721.x
- Hernar, B. (2005). *Å undervise en elev med Aspergers syndrom (Autismenheten-Rapport 2005:1)*. Oslo: Autismenheten.
- Helsedirektoratet. (2011). *ICD-10: den internasjonale statistiske klassifikasjon av sykdommer og beslektede helseproblemer: systematisk del, alfabetisk indeks (forenklet)*. (10. utg.) Oslo: Helsedirektoratet.
- Imsen, G. (2005). *Elevens verden. Innføring i pedagogisk psykologi* (4. utg.). Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Johannesen, A., Tufte, P.A., Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (4. utg.) Oslo: Abstrakt Forlag.
- Kunnskapssenteret. (2011). *Effekt av gruppeundervisning i pasient og pårørendeopplæring*. (Kunnskapssenteret – Rapport 2011:9) Hentet fra <http://www.kunnskapssenteret.no/publikasjoner/effekt-av-gruppeundervisning-i-pasient-og-p%C3%A5r%C3%B8rendeoppl%C3%A6ring>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (2. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.

- Lassen, L. M. (2002). *Rådgivning: kunsten å hjelpe*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lindvåg, A. J. & Fjell, A. (2006). *Psykoedukativ behandling ved psykose*. Stavanger: Hertervig Forlag.
- Martinsen, H., Nærland, T., Steindal K. & Von Teitzchner, S. (2006). Barn og ungdommer med Aspergers syndrom – Prinsipper for undervisning og tilrettelegging av skoletilbudet. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Mead, S., Hilton, D. & Curtis, L. (2001). Peer support: A theoretical perspective. *Psychiatric Rehabilitation Journal*, Vol 25(2). Hentet fra: http://www.peerzone.info/sites/default/files/resource_materials/Peer%20Support%20A%20Theoretical%20Perspective%20Mead.pdf
- Mead, S. & MacNeil, C. (2004). *Peer Support: What Makes It Unique?* Hentet fra: <http://www.peersupportvic.org/research-directory/research-directory/peer-support-what-makes-it-unique>
- Neset, B. (2011). "På samme planet" : en kvalitativ studie av hva personer med Aspergers syndrom forteller om å delta i samtalegrupper. (Master i psykisk helsearbeid) Høgskolen i Nord-Trøndelag. Hentet fra: <http://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/146648>
- Oslo universitetssykehus. (u.å). *Retningslinjer for diagnostisering av autismspekterforstyrrelser*. Hentet 10.04.14 fra: http://www.oslo-universitetssykehus.no/SiteCollectionDocuments/Om%20oss/Avdelinger/Kvinne-%20og%20barneklubben/RFM/Retningslinjer_utredning_ASF_barn%20og%20unge.pdf
- Rogers, C. (1990). Client-centered therapy: Its current practice, implication and theory. *Carl Rogers Diabouges*. London: Constable.
- Seville, C. (2012). *Sammen med andre kan jeg se framover: forsøk med gruppeveiledning for å forebygge frafall i videregående skole*. (Masteroppgave i yrkespedagogikk) Høgskolen i Oslo og Akershus. Hentet fra: https://oda.hio.no/jspui/bitstream/10642/1233/2/mayp_seville_2012.pdf
- Spesialisthelsetjenesteloven. (1999). *Lov om spesialisthelsetjenesten m.m. av 07. februar 1999 nr. 61*. Hentet 06.03.14 fra: <http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-02-61>
- Sponheim, E. (2011). Er Aspergers syndrom blitt vanligere? *Tidsskrift for Den norske legeforening*, 2011(6), 131:561. Hentet fra: <http://tidsskriftet.no/article/2085546>
- St. Meld. nr. 47 (2008-2009). *Samhandlingsreformen*. Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet.
- Steindal, K. (2006). *Erfaringer fra samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom*. Hentet fra: http://www.stolav.no/StOlav/Avdelinger/Bup/Dokumenter/Avdelinger/Poliklinikk/Nevroteam/Rapport_2-2006.pdf
- Steindal, K. (2012). *Psykoedakutive grupper for personer med Aspergers syndrom*. (Autismeenheten- Rapport 2012:2) Oslo: Autismeenheten.
- Stenaasen, S. & Sletta, O. (1996). *Gruppeprosesser. Læring og samarbeid i grupper*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Stoltenberg, K. (2011, 16. oktober). Spesialistene, *Aftenposten*. Hentet fra: <http://www.aftenposten.no/amagasinet/Spesialistene-5577096.html>
- Ulleberg, I. (2004). *Kommunikasjon og veiledning: en innføring i Gregory Batesons kommunikasjonsteori - med historier fra veiledningspraksis*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Vermeulen, P. (2008). *Jeg er noe helt spesielt! Psykoedukasjon for mennesker med autisme og Aspergers syndrom*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Weidle, B. Gåsnes, T. Skjetne G. K. & Høyland, A. L. (2011). Aspergers syndrom i Sør-Trøndelag 2005 - 08, *Tidsskrift for Den norske legeforening*, Nr. 6 – 18. mars 2011. Hentet fra: <http://tidsskriftet.no/article/2086400>
- Weidle, B. Bolme, B. & Høyland, A. L. (2006). *Clinical Child Psychology and Psychiatry, 11:45 -Are Peer Support Groups for Adolescents with Aspergers's Syndrome Helpful?* USA: SAGE.
- Wing, L. (1997). The autistic spectrum. *The Lancet*. 350(9093), 1761- 1766. Henten fra:
<http://download.thelancet.com/pdfs/journals/lancet/PIIS0140673697092180.pdf>

Vedlegg

Vedlegg 1

Introduksjonsmail

Emne: invitasjon til å delta i en undersøkelse om samtalegrupper

Hei!

Mitt navn er Øyvind Jensen. Jeg er student ved Finnmarksfakultetet UIT Norges arktiske universitet hvor jeg tar en mastergrad i spesialpedagogikk og tilpasset opplæring. Jeg er også ansatt ved en habiliteringsavdeling hvor vi bl.a. har startet samtalegruppe for personer med Aspergers eller lignende diagnoser.

I den senere tid har det vært et økt fokus på Aspergers syndrom, og samtalegrupper har i ulik form etablert seg over store deler av landet.

Jeg ønsker å gjennomføre en undersøkelse knyttet til gjennomføringen av samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom eller høytfungerende autisme. I den forbindelse har du mulighet til å ta del i i denne undersøkelsen ved å møte meg i i et intervju pr videokonferanse.

Jeg ønsker med min masteroppgave å belyse om det er enkelte tilrettelegginger, metoder, ferdigheter o.l som er sentrale for en god gjennomføring av slike samtalegrupper. Om mulig utforme noen retningslinjer for gjennomføring av samtalegrupper. Jeg håper videre at undersøkelsen vil gi et godt grunnlag for fremtidige gruppeledere, samt gi de som allerede leder samtalegrupper nye innfalsvinkler til dette.

Jeg tar kontakt med deg fordi du er deltagende i ”Nasjonalt fagutviklingsnettverk om psykoedukative grupper for personer med Aspergers syndrom”. Da jeg ønsker informanter som har en del erfaring med fenomenet samtalegruppe, setter jeg følgende kriterie: gruppelederen må ha ledet en samtalegruppe for personer med Aspergers eller lignende diagnoser i minst ett år.

Gjennomføring av intervjuet:

Jeg regner med at intervjuet vil ta ca 1 time å gjennomføre, Jeg har imidlertid satt av 2 timer dersom det er ønskelig å bruke mer tid. Jeg ønsker å bruke diktafon under intervjuet.

Etter intervjuet vil jeg sende deg en transkribering av intervjuet til gjennomlesning og evt redigering. Alle opplysninger fra intervjuet vil bli anonymisert slik at ingen personer eller samtalegrupper skal gjenkjennes.

Dersom du ønsker å delta eller noe er uklart iht denne forespørselen kan du kontakte

Øyvind Jensen pr epost: Oyvind.Jensen@UNN.no eller telefon: 97122827

Intervjuguide:

Presentasjon (uten diktafon)

- Presentasjon av meg.
- Presentasjon av undersøkelsen/masteroppgaven.
 - o Undersøkelsen gjennomføres som del av en masteroppgave i spesialpedagogikk.
 - o Jeg ønsker med denne undersøkelsen å kartlegge hvordan samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom eller lignende diagnoser gjennomføres.
 - o Jeg håper å kunne sammenfatte enkelte likhetstrekk og belyse sentrale momenter for en god gjennomføring av samtalegrupper.
- Intervjuets form og varighet
 - o Semistrukturert intervju
 - o Varighet ca 1 time
- Anonymitet
 - o Alle opplysninger fra intervjuet vil bli anonymisert slik at ingen personer eller samtalegrupper skal gjenkjennes.
 - o (Transkribering av intervjuet blir utsendt til respondentene for evt redigering/tilbakemelding.)
- Bruk av diktafon
 - o For å sikre at all info kommer med i undersøkelsen ønsker jeg å bruke diktafon under intervjuet
 - o Jeg velger også å bruke diktafon for å unngå å måtte dokumentere på annen måte underveis i intervjuet.

Intervju(med diktafon)

Bakgrunn:

Hvor lenge har du ledet samtalegruppe?:

Leder du en eller flere samtalegrupper?

Har du erfaring med å lede andre typer samtalegrupper?

-hvis ja: er det noen forskjell?

Gjennomføring

Fortell om hvordan du opplever å lede samtalegruppe?

Rammer

Hva er samtalegruppens rammer?

1. Er deltagerne i samtalegruppen fast(er det etter henvisning).

2. Hvor ofte møtes samtalegruppen?
3. Hvordan er lokalet der dere gjennomfører samtalegruppene.
4. Hvordan opplever du rammene for samtalegruppen? Er det noe du synes er spesielt positivt? Er det noe du ville forandret på?
5. Opplever du samtalegruppen som formell eller uformell?
6. Har dere regler for samtalegruppen?
7. Er det noen ferdigheter som er sentrale for de som leder samtalegrupper?
8. Leder du samtalegruppen alene, eller er dere flere som deler på oppgaven?

Hva er dine erfaringer med temaene over?

Kommunikasjon

Kan du beskrive kommunikasjonen i samtalegruppen?

- Tilrettelegger du iht kommunikasjon?
- Tilpasser du egen kommunikasjon? På hvilken måte?

Rolle

Kan du beskrive din rolle som leder av samtalegruppen?

- Hvilke ferdigheter er viktige å inneha når man skal lede samtalegrupper?

Forberedelse

Kan du beskrive om du forbeder deg selv eller deltagerne i samtalegruppen på noen måte?

Hvis ja, hva er dine erfaringer med dette?

Metoder

Kan du fortelle om du bruker noen metode for gjennomføring av samtalegrupper og erfaringer med dette?

Mål

Har dere mål for gjennomføring av samtalegruppen?

- Hvilke mål?
- Opplever du at målene er oppnåelige?
- Er det andre mål som kunne vært aktuelle?
- Hvordan jobber dere for å nå målene?

Effekt/nytteverdi

Hvorfor gjennomføres samtalegruppen

Hvilken effekt/nytteverdi ønsket dere å oppnå ved samtalegruppen?

Kan du fortelle om hvilken effekt/nytteverdi dere oppnår av samtalegruppen?

Vedlegg 3

Forespørsel om å delta i forskningsprosjekt gjennom intervju pr videokonferanse.

Jeg er student ved Finnmarksfakultetet UIT Norges arktiske universitet hvor jeg tar en mastergrad i spesialpedagogikk og tilpasset opplæring. I forbindelse med mastergrad oppgave ønsker jeg å gjennomføre en undersøkelse knyttet til gjennomføringen av samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom eller høytfungerende autisme.

Tittelen på min oppgave er: *En studie av erfaringer med å lede samtalegrupper for personer med Aspergers syndrom eller høytfungerende autisme.*

Jeg ønsker med min masteroppgave å belyse om det er enkelte tilrettelegginger, gruppeleders rolle, forberedelser, metoder, ferdigheter og rammer som er sentrale for en god gjennomføring av slike samtalegrupper. Jeg ønsker også å undersøke mål og opplevd nytteverdi av samtalegruppene. Spørsmålene i intervjuet vil omhandle disse tema.

Jeg håper videre at undersøkelsen vil gi et godt grunnlag for fremtidige gruppeledere, samt gi de som allerede leder samtalegrupper nye innfallsvinkler til dette.

Kriterier for informanter:

- Personen må ha ledet en samtalegruppe for personer med Aspergers eller høytfungerende autisme i minst ett år.

Intervjuene vil foregå pr videokonferanse. Jeg vil gjøre lydopptak og skriftlige notater under intervjuet. Intervjuet er planlagt å ta ca en time. Etter intervjuet vil jeg sende deg en transkribering av intervjuet til gjennomlesning og evt redigering.

Det er frivillig å delta i forskningsprosjektet og du har til enhver tid mulighet til å trekke deg ut av prosjektet. Alle personopplysninger behandles konfidensielt, opplysninger fra intervjuet vil bli anonymisert slik at ingen personer eller samtalegrupper skal gjenkjennes. Lydopptak og notater vil bli slettet innen oppgaver er ferdig 1.juli 2014.

Dersom du ønsker å delta eller noe er uklart iht denne forespørselen kan du kontakte meg pr e-post: Oyvind.Jensen@UNN.no eller telefon: 97122827. Min veileder ved

Finnmarksfakultetet UIT Norges arktiske universitet, Signhild Skogdal, kan også kontaktes på e- post signhild.skogdal@uit.no.

Studiet er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Med vennlig hilsen

Øyvind Jensen

Samtykke til deltakelse i studien.

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta på intervju

(Signert av prosjektdeltaker, dato)